

PISANI SÂNGEORZENE

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL VIII, NR. 11(87), NOIEMBRIE 2019

SÂNGEORZ-BĂI: Vilele Mia, Dr. Nestor și Mihail Domide; carte poștală editata la Cluj, circulată în 06.07.1942

SÂNGEORZ-BĂI: carte poștală editata la Cluj, circulată în 14.08.1944

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,

jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com

Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;

aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: SÂNGEORZ-BĂI: Hotelul „Hebe”; carte poștală editată la Cluj, circulată în 05.09.1942

Coperta 2: Stațiunea Sângeorzului de altădată

Coperta 3: Stațiunea Sângeorzului de altădată

Coperta 4: Casele parohiale greco-catolice din Sângeorz-Băi confiscate de regimul comunist în 1948, trecute în patrimoniul ortodox.

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi, prof. Radu Cârțu), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE
- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

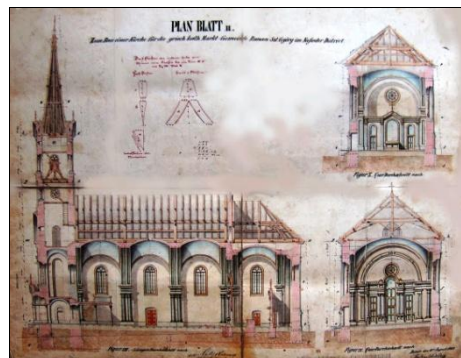
ANUL VIII, NR. 11(87), NOIEMBRIE 2019

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ</u>	
<i>Despre dărâmarea bisericii vechi din Sângeorgiu</i>	7
<i>Corpul învățătorilor de la școala trivială și elementară din Sângeorgiu, 1876-1877</i>	9
<u>RESTITUIRI</u>	
<i>Oficiul poștal din Sângeorz-Băi</i>	10
<i>Stațiunea Sângeorz-Bă persecutată?</i>	11
<i>DORIN DOLOGA, Asociația de pomicultură „Mărul sângeorzan”</i>	12
<u>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica</u>	
<i>NICOLAE TRIFOIU, Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi, Anexe I</i>	15
<i>Graz, februarie 1871</i>	19
<i>Graz, februarie 1871</i>	21
<i>Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor</i>	22
<u>DR. LAURENȚIU OANEA</u>	
<i>Din activitatea de parlamentar interbelic</i>	30
<i>EMIL SÂNGEORZAN, Afacerile din „granița” năsăudeană – Simple constatări</i>	35
<u>DIN GRANITĂ</u>	
<i>Împărțirea administrativă a județului Năsăud</i>	39
<i>Tablou cu noua împărțire administrativă a județului Năsăud</i>	42
<i>ICU CRĂCIUN, „Calendarul Ardelean” din 1943 întocmit de Constantin Hagea, Iustin Ileşiu și Corneliu Coposu</i>	47
<u>COMUNISM</u>	
<i>ALEXANDRU DĂRĂBAN, Propuneri de trimitere în lagăre de muncă forțată a unor locuitori din fostul județ Năsăud</i>	53

BISERICĂ, ȘCOALĂ

DESPRE DĂRÂMAREA BISERICII VECHI DIN SÂNGEORGIU

Mărit Ordinariat Episcopesc!
Prea Venerat S. Consistoriu!

Pre cât de greu ne-a fost până ce am dedus lucrul acolo, că se puneia piatra fundamentală a bisericii noi, ce s-a edificat deja în opidul nostru Sângeorgiu, pre cât de mari ne erau îngrijirile pentru puțința de a duce în bun sfârșit acest lucru mare împreunat cu mari spese în aceste timpuri grele și vitrege; - pre atât de mult ne tresaltă acuma inima în bucurie văzând că ostenele puse la început și continuate în tot decursul zidirii, că sacrificiile de tot felul a populațiunii, sunt încununate de un efect bun, de rezultate îmbucurătoare, având într-adevăr o biserică corespunzătoare timpului și populațiunii numeroase de aici. Biserica nouă edificată în Sângeorgiu este aproape gata de sfințire. Pe din afară e dus lucrul totalmente în sfârșit, iar pe dinlăuntru decât ridicarea corului, padimentarea și așezarea ornamentelor interne. Un lucru este încă de văzut în sfârșit, care ne vād ieste multe ostenele. Acela este nivelarea sau planizarea terenului de pe lângă biserică nouă, fiind multe afundături, dâmburi și gropi, folosite la stingerea varului întrebuintat la zidire. Tot pe acest teren ce trebuie regulat și planizat stă și biserică veche din piatră.

Voind ca acest teren și cimitirul totodată să fie într-o regulat și îngrădit pe când va fi sfințirea bisericii noi, ar fi de o necesitate imperativă spargerea vechii biserici.

De aceea rugarea fierbinte ce o îndreptăm Măritului Ordinariat Diecezan cu astă ocaziune e: dispensarea de a dărâma vechea biserică, darea unei instrucțiuni în astă privință și dispunerea, respectiv delegarea ca sfintele relicve (moaște) să se transpună în biserică de peste apă de unde se vor readuce în cea nouă cu ocaziunea sfințirii.

Cauzele care ne îndeamnă la această umilită rugare și la cea mai scurta ei rezolvare, sunt:

1. Că acea biserică veche tot va trebui odată să se spargă.
2. Comisiunea aleasă pentru purtarea tuturor agendelor într-o edificarea bisericii noi încă și-a dat învoirea la asta, precum arată decisul ei aici alăturat; iar urgența cea mai mare într-o spargerea vechii biserici rezultă.
3. Din opiniunea inginerului dr. Mazanek, care fiind inspectorul clădirii, în un pro-

DESPRE DĂRÂMAREA BISERICII VECHI DIN SÂNGEORGIU

TOCOL luat în 29 aprilie a. c. în Comisiunea bisericii, stăruiește mult pentru dărâmarea bisericii vechi. Un extras din acest protocol în copia fidelă privitor la spargerea vechii biserici se susțere în B. În punctul 12 își bazează opiniunea asupra spargerii repentine a bisericii vechi pe următoarele considerente:

a) Materialul de piatră din vechea biserică se va folosi la murii ce-o să se facă la înconjurarea bisericii celei noi, cât și la pardosirea acesteia jur-împrejur.

b) Cu aceasta se cruță populațiunea de la procurarea unui material nou, care mult a apăsât umerii acestei populațiuni până în prezent; și de aceea ar fi cu mult mai cu scop a se sparge acuma biserica veche, - când se încep lucrurile de câmp și poporul cu mare greu ar putea aduna acest material de lipsă spre scopul atins; pe când cel din vechea biserică a adunat gata.

c) Regularea și planizarea terenului de pe lângă biserica nouă ar fi mai cu scop a se face acuma ca să fie gata totul pe la sfințire.

d) Cu spargerea bisericii vechi se va isca pulbere mare, care oricum nu se va lipi numai de pereții bisericii noi, dar va străbate și înlăuntrul bisericii noi și mai târziu ar fi dăunoasă pentru ornamentele interne a bisericii, care încă nu sunt așezate; și această daună se va evita dacă biserica veche se va sparge acuma până ce percepatorii de lucru lucrători sunt încă de față și la contragerea unei sau altei daune, o ar repara numaidacă.

e) În urmă prin dărâmarea vechii biserici toate lucrurile ținătoare de noua biserică s-ar fini încă înainte de sfințire și după aceasta nu ar fi de lucrat nimic fiind un tot simetric și frumos.

Acestea ar fi unele din vederile și motivele domnului inginer și inspector de clădire, căroră noi încă aderăm cu toată inima.

Repetăm dară umilita noastră rugare despre dispensarea de a se sparge biserica veche; despre darea unei instrucțiuni ținând în dărâmarea ei, precum și despre delegarea de a conduce relicvele în biserica de peste apă până la sfințire, cum e și părerea inginerului.

Încât cu privire la lucrurile sacre din vechea biserică: icoane, iconostasul etc., cugetăm a se așeza parte în turnul bisericii noi, unde sunt mai multe chiliuțe spațioase pardimentate și prevăzute cu ferestre, parte și în biserica de peste apă.

Sperând că vom obține grabnicul și părintescul rezultat, pe lângă asigurarea funcționământelor de reverență, suntem

Al Măritului Ordinariat Diecezan

Sângeorgiu în 4 iunie 1877, st. n.

În numele Comisiunii bisericii
prea plecat fiind
Simion Tanco
Paroh local¹.

¹Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, Fond *Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi*, Dosar 106, Document nr. 45, ff. 1-2 (față-verso).

CORPUL ÎNVĂȚĂTORILOR DE LA ȘCOALA TRIVIALĂ ȘI ELEMENTARĂ DIN SÂNGEORGIU

1876-1877

1. MIHAI DOMIDE, director și învățator ordinar în clasa a III-a trivială, a propus: în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
2. EREMIA ȘOROBETEA, învățator ordinar în clasa a II-a trivială, a propus: în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
3. SIMION TANCO, catihet greco-catolic la școala trivială, a propus religia. Numărul orelor: 4.
4. ȘTEFAN UTALEA, învățator ordinar în clasa a II-a școala elementară, a propus: în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
5. VARTOLOMEU ȘOROBETEA, învățator ordinar în clasa I școala elementară, a propus: în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
6. SILVIU B. SOHORCA, catihet greco-catolic, a propus religia în școala elementară. Numărul orelor: 4¹.

¹ Programa a VIII-a a Gimnaziului Superior Român Greco-Catolic din Năsăud, 1876/7, Blaj, 1877, p. 50.

RESTITUIRI

OFICIUL POȘTAL DIN SÂNGEORZ-BĂI

În atenția Direcțiunii P.T.T. și Societății de telefoane

În comuna Sângeorz, localitate cu populație numeroasă, există un oficiu poștal care deservește și stațiunea balneo-climaterică „Hebe”. Dacă ești pus în situația de a apela la serviciile acestui oficiu, nu prea rămâi satisfăcut de ceea ce constatați aici, chiar de la prima vedere. Să facem o mică descriere.

Întrebând de oficiul poștal ți se arată o casă mică și joasă, încât chiar între celelalte case mici, țărănești din jur, se pierde complet. La intrare găsești niște trepte proaste și o ușă ca la cârciumile din mahala.

Să nu credeți că interiorul este mai plăcut. O tejghea, tot de cârciumă, te desparte de oficiul poștal și cel telefonic. Dar e o tejghea așa de proastă, că nu are nici o măsută de numărat sumele ce le plătești. Decolorată și demodată, această tejghea are un aspect respingător.

Dacă vrei să telefonezi, ți se oferă o „cabană” – nu-i mai spunem cabină – într-un hal de nedescris. Nu are nici geamuri! Astfel, convorbirile telefonice nu mai sunt un secret aici pentru cei ce întâmplător trec pe stradă. Nu mai vorbim de publicul care are treburi la oficiu. Când ești invitat să intri în această „cabană”, trebuie să te oprești să-ți revii din mirare și, apoi, cu greu te decizi să pășești în ea. Este adevărat că funcționarii își îndeplinesc impecabil serviciul – dar halul în care se găsește localul și mobilierul oficiului este de-a dreptul o rușine și o sfidare.

Mai poate dăinui această situație?

Cum spuneam, acest oficiu deservește și băile „Hebe”, o stațiune cu renume și, deci, din cele mai vizitate. Noi ne întrebăm atunci - și întrebăm onor. Direcțiunea P.T.T. și Societatea de telefoane, cu ce impresii despre țara noastră vor pleca vizitatorii din străinătate care trec prin acest oficiu? Neglijențe de acestea ne-am făcut și ne fac încă destul rău în ceea ce privește afluența străinilor la stațiunile noastre barneo-climaterice, cum și renumele pe care, cei veniți, îl duc cu ei.

Întrebăm, deci, onor. Direcțiunea P.T.T. și Societatea de telefoane, dacă înțeleg să păstreze și pe mai departe mobilierul hodorogit al numitului oficiu poștal sau se gândesc că ar fi chiar timpul suprem de a-l schimba. Repetăm: este în joc obrazul țării și bunul renume al stațiunii climaterice de primul rang¹.

¹ *România Nouă*, Cluj, Anul II, 1934, nr. 237, p. 4.

Stațiunea Sângeorz-Băi persecutată?

Se știe că stațiunile balneare și climaterice mai importante din țară se bucură în timpul sezonului de vară de o reducere de 50% pe căile ferate. Un favor pe care statul îl acordă, pe de o parte, acestor stațiuni, pe de altă, cetățenilor săi. Căci cei care se duc să-și petreacă concediul într-o stațiune, n-o fac din lux, ci aproape în unanimitatea cazurilor, din motive de sănătate, la sfatul și după prescripțiunile medicului. Dar nici statul nu este în pierdere, pentru că datorită acestui favor, se mărește numărul călătorilor, încasările căilor ferate deci sporesc, iar stațiunile climaterice și balneare în plin progres și dezvoltare constituiesc o adevărată bogăție națională.

Una dintre cele mai vestite și cercetate stațiuni balneare din țară este și Sângeorz-Băi, de lângă Năsăud. Apa minerală „Hebe”, care curge din abundență din cele cinci izvoare de acolo, este cunoscută și apreciată pretutindeni, având o mare căutare și în comerț. Ea rivalizează cu cele mai de seamă ape minerale nu numai din țară, dar și din străinătate, iar efectele ei pentru bolile de stomac și de ficat sunt într-adevăr miraculoase. În decursul vremii, câte mii de bolnavi nu și-au recăpătat sănătatea după ani lungi de suferințe, datorită acestor ape și câți n-au scăpat de obsesia îngrozitoare a operației!?

Iată de ce am rămas într-adevăr stupefiați, când ni s-a adus la cunoștință, că vestita și demult consacrată stațiune Sângeorz-Băi în anul acesta nu se mai bucură decât de o reducere de 23% pe căile ferate. Și oricât ne-am trudi, nu putem înțelege motivele care i-au făcut pe cei în drept să ia această măsură. Sângeorz-Băi de când există ca stațiune balneară, s-a bucurat întotdeauna de reducerea de 50% pe C.F.R. Ea este, cum am spus, una dintre cele mai apreciate și de mult consacrate stațiuni balneare pentru bolile de stomac și ficat. Atunci de ce a fost scoasă din rândul stațiunilor care se bucură de acest favor? De ce această persecuție neînțeleasă a unei stațiuni românești, așezată într-un ținut curat românesc, care nu poate decât să profite de pe urma unei stațiuni înfloritoare?! Măsura luată este atât de stupidă în absurditatea ei, încât ea nu se poate explica, decât presupunând că o mână criminală și interesată a intervenit acolo, unde în astfel de cazuri n-au ce căuta intervențiile, pentru a da o lovitură acestei vechi stațiuni, ca sub paravanul ei să-și poată urmări scopurile și să satisfacă interesele.

Nedreptatea, care seamănă a persecuție, este însă atât de mare și scopul ce se urmărește în umbra ei, atât de transparent, încât nu ne putem închipui ca cei în drept să nu revie asupra ei încă înainte de începerea sezonului și să redea acestei vechi stațiuni românești favorul binemeritat și ținutului din jur un izvor de câștig.

Așteptăm deci cu toată încrederea¹.

¹ *România Nouă*, Cluj, Anul V, 1937, nr. 101, p. 2.

ASOCIAȚIA DE POMICULTURĂ „MĂRUL SÂNGEORZAN”

Dorin Dologa

Una dintre realizările deosebite de la Sângeorz-Băi din perioada interbelică o reprezintă realizarea unei asociații de pomicultură. Asociațiile agricole au fost și sunt importante pentru că oferă condițiile realizării unei producții sporite și obținerii unor venituri mai mari. Un angrosist nu cumpără zece soiuri de produse, ci doar unul sau două. Acesta are nevoie de cantități mari de mărfuri care să fie livrate ritmic. Asociația poate livra un produs sau două în cantități mari și poate de asemenea să negocieze prețurile obținând venituri mai bune. În Județul Năsăud în perioada interbelică au existat doar câteva asociații pomicole. Printre acestea s-a numărat și cea din localitatea Sângeorz-Băi.

Astfel, ca urmare a propagandei făcute în comuna Sângeorz-Băi de către Serviciul Agricol Județean, s-a constituit o asociație de pomicultură.

Ședința de constituire a asociației a avut loc la 1 noiembrie 1931. Asociația avea un caracter pomicol și a primit numele de „Mărul Sângeorzan”. Scopul asociației era procurarea de meri din soiurile *Ionathan* (sau *Jonathan*)¹, *London Pepping*² și *Batul*³ pe care să le distribuie la asociați, plantarea și îngrijirea pomilor, întreținerea și valorizarea merelor prin standardizare și comercializare en gros și procurarea semințelor de plante furajere pe care să le cultive sub arborii plantați⁴.

Președinte al ședinței a fost Alexandru Gagea, secretari au fost Alexandru Haliță și Ioan Oancea, iar secretar de ședință al adunării de constituire a asociației a fost Gheorghe Năstase, directorul Serviciului Agricol al Județului Năsăud. S-a stabilit ca fiecare asociat să subscrie o acțiune de 500 de lei, din care la constituire să achite a zecea parte, adică 50 de lei. Răspunderea fiecărui membru față de asociație avea o valoare de patru ori mai mare decât capitalul subscris, adică 2000 de lei de fiecare asociat. Capitalul social s-a depus la Administrația Financiară a Județului Năsăud, iar Asociația nu a efectuat la început operațiuni în numerar. Consiliul de Administrație ales avea ca președinte pe Alexandru Gagea, vicepreședinte pe Anton Sfrângeu, casier pe Iacob Strâmbu, iar ca membrii pe Mace-

¹ Soiul de măr *Ionathan* (sau *Jonathan*) este originar din S.U.A. Pomii au o vigoare mijlocie. În ceea ce privește maturarea fructelor, este un soi de iarnă, fiind culese după 25 septembrie. Fructul are o mărime mijlocie, este de culoare galben aurie, care poate fi acoperită parțial sau total cu roșu și are un gust dulce, ușor acidulat, intens aromat.

² Soiul de măr *London Pepping* este un soi pretențios la climă și sol. Pomii au o vigoare slabă. Acesta este un soi de măr de iarnă, perioada de maturare având loc la jumătatea lunii octombrie. Fructele sunt galbene ca cearea, fiind acoperite cu multă pruină, fiind unsuroase la pipăit. Merele din acest soi au un gust dulce acrișor, ușor acidulat.

³ Soiul de măr *Batul* este originar din Ungaria și este un soi rezistent la boli. Maturarea fructelor are loc la sfârșitul lunii septembrie. Culoarea fructelor variază de la verde gălbui până la galben pai. Fructul are un gust dulce acidulat, cu aromă discretă.

⁴ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), Fond *Consilieratul Agricol al Județului Năsăud*, dosar 1440, f. 7.

DORIN DOLOGA

don Florea și Dionisie Jarda. În Comisia cenzorilor au fost aleși Ioan Ogâgău, Maxim Arman, Alexandru Haliță, iar ca și cenzori supleanți Maxim Jarda, Leonte Joja și Călina Maxim¹. În conducerea Asociației au fost aleși membrii de seamă ai comunității din Sângeorz Băi.

Cu ocazia ședinței de constituire a Asociației, consilierul agricol a explicat cum trebuie făcute plantațiile, propunând ca acestea să fie grupate în funcție de terenurile învecinate, iar asociații cu terenurile învecinate să le comaseze în grupuri de 5-6 sau 8-10 asociați. S-a stabilit ca respectivul consilier agricol să meargă pe teren pentru a stabili împreună cu proprietarii terenurile de plantat precum și planul plantărilor².

Cu ocazia ședinței de constituire a Asociației, s-au înscris un număr de 40 de membrii³. În anul 1932 Asociația număra 48 de membrii. Aceștia erau: George Gagea, Maxim T. Nicolae, Maxim Călina, Ion Râmbulea, Macedon Flore, Gagea Alexandru, Maxim F. Nicolae, Pop M. Ioan, Maxim Arman, Peter Simion, Maxim A. Arman, Leonte Joja, Maxim F. Jarda, Alexe Maxim, Saveta Oproaie, Lăcătuș Ioan, Tiron Nicolae, Laurențiu Heha, Bădean Alexandru, Alexandru Haliță, Alexa D. Bulța, Anton Sfrângeu, Ioan Pop, Maxim Șpaimoc, Ioan Marcu, Ilie Gabor, Alexandru C. Oanea, Gagea Anton, Ogâgău Ioan, Roman Timoce, Macedon Buia, Paramon Marica, Maxim Mihăilă, Algeorge Iacob, Ioan Petri, Ioan A. Pagu, Alexandru Strugari, Maxim Dumitraș, Ganz Iosif, Cucu Maxim, Mihali Ioan, Alexa Rus, Morari Ioan, Lazăr Ioan, Nicolae Cârca, Strugari S. Alexandru, Ion Siminic, Grigore Ciocan⁴. În anul 1933 s-au înscris un număr de 12 membrii noi. Aceștia erau: Mihăilă Cristulean, Maxim Andresi, Alexandru Costan, Flore Pop, Maxim Călina, Niculai Șpaimoc, Donisă Borgovan, Ilisie Lupșor, Vârnav Jarda, Vasile Luci, Maxim Ciobotar și Grigore Luci⁵.

Membrii Asociației „Mărul Sângeorzan” nu erau locuitori oarecare ai comunei Sângeorz Băi. Ei se numărau printre cei mai buni gospodari ai comunei. În anul 1931 în comuna Sângeorz Băi se aflau un număr de 918 gospodării. Suprafața terenurilor era de 25.458 iugăre (14.765 hectare), din care 2.329 iugăre și 215 stânjani pătrați (1.350 hectare) teren arabil, 190 iugăre și 1467 stânjani pătrați (110 hectare) grădini, 6.615 iugăre și 815 stânjani pătrați (3.836 hectare) fânaș, 4.290 iugăre și 1.067 stânjani pătrați (2.488 hectare) pășune, 11.468 iugăre și 1.052 stânjani pătrați (6.651 hectare) pădure și 463 iugăre și 1.162 stânjani pătrați (268 hectare) teren nereproductiv⁶. Din această suprafață, cei 40 de membrii înscrși în Asociația „Mărul Sângeorzan”, având tot atâtea gospodării, posedau 634 iugăre și 464 stânjani pătrați (367 hectare) de teren. Din această suprafață, 516 iugăre și 558 stânjani pătrați (299 hectare) erau teren arabil, 101 iugăre și 1.224 stânjani pătrați (58 hectare) erau livezi, iar 16 iugăre și 282 stânjani pătrați (9 hectare) reprezentau terenul ocupat de către casele membrilor asociației⁷. Astfel, cele 40 de gospodării ale membrilor înscrși în anul 1931 în Asociația pomicolă „Mărul Sângeorzan” reprezentau 4,35 % din totalul celor 918 gospodării din comuna Sângeorz-Băi. În ceea ce privește proprietățile deținute, cele 516 iugăre și 558 stânjani pătrați (299 hectare) de teren arabil deținute de cei 40 de membri ai asociației reprezentau 22,15 % din cele 2.329 iugăre și 215 stânjani pătrați (1.350 hectare) teren

¹ *Ibidem*, f. 3.

² *Ibidem*, f. 3 v.

³ *Ibidem*, f. 7.

⁴ *Ibidem*, f. 18.

⁵ *Ibidem*, f. 22.

⁶ *Ibidem*, f. 8.

⁷ *Ibidem*, f. 9.

ASOCIAȚIA DE POMICULTURĂ „MĂRUL SÂNGEORZAN”

arabil din comuna Sângeorz-Băi, iar cele 101 iugăre și 1.224 stânjani pătrați (58 hectare) de livezi deținute de membrii asociației reprezentau 53,15 % din cele 101 iugăre și 1.224 stânjani pătrați (58 hectare) de livezi din comuna Sângeorz-Băi. Deși gospodăriile membrilor asociației reprezentau mai puțin de 5 % din numărul gospodăriilor din comuna Sângeorz-Băi, acestea dețineau aproape un sfert din terenul arabil și peste jumătate din suprafața livezilor din comuna Sângeorz-Băi.

Specialiștii Serviciului Agricol al Județului Năsăud urmăreau ca prin înființarea acestor asociații să dezvolte și să intensifice cultura pomilor fructiferi, să asigure desfacerea și prelucrarea industrială a fructelor, procurarea unor mașini și unelte agricole pomicole necesare pentru cultura rațională a pomilor¹.

Ministerul Agriculturii a adoptat un program pentru a fi aplicat în regiunile de deal unde existau pomi, prin care se urmărea refacerea plantațiilor de pomi fructiferi cu un număr restrâns de tipuri soiuri standardizate, tratarea livezilor contra dăunătorilor, precum și standardizarea metodelor de ambalaj, transport și vânzare. Se dorea ca proprietățile Asociației „Mărul Sângeorzan” să fie grupate pe trupuri, fiecare din acestea de cel puțin 8 hectare².

La 25 aprilie 1932 în gara Sângeorz Băi a sosit un vagon de pomi fructiferi, din care 1.000 de meri *Ionathan*, 300 meri *Batul* și 200 de meri *Cassel*, expediați de către Camera de Agricultură a Județului Turda și care au fost distribuiți membrilor Asociației pentru a fi plantați³. Ulterior Asociația a primit și alți pomi fructiferi. La data de 8 noiembrie 1932 din totalul celor 2.135 de meri primiți de către Asociație pentru a fi plantați s-au prins 2.030 de pomi fructiferi, din care 1.269 meri *Ionathan*, 563 meri *Batul* și 198 meri *Renet de Canada*. S-au uscat un număr de 105 meri, din care 41 meri *Ionathan*, 62 meri *Batul* și 2 meri *Renet*⁴.

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a dus la încetarea funcționării Asociației pomicole „Mărul Sângeorzan”.

Problema asociațiilor agricole a fost și este de actualitate. În țările din Occident în agricultură există un număr foarte mare de asociații. Viitorul aparține acestora și nu producătorilor particulari. O problemă o constituie desfacerea produselor, dar astăzi tot mai multe asociații își desfac mărfurile prin intermediul magazinelor proprii. Problema asociațiile este una extrem de importantă din punct de vedere economic. Constituirea acestora este dificilă, dar este posibilă și benefică, așa cum o dovedește existența Asociației pomicole „Mărul Sângeorzan” din localitatea Sângeorz-Băi.

¹ *Ibidem*, f. 7.

² *Ibidem*, f. 10.

³ *Ibidem*, f. 12.

⁴ *Ibidem*, f. 19. Mărul Renet este un soi de iarnă, viguros. Merele sunt de culoare verde și au un gust acidulat, discret aromat.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi

NICOLAE TRIFOIU

ANEXE

I

D-lui B. P. Hașdeu, directorul ziarului „Traian”:

Domnul meu!

Vă trimit un articol, inspirat din ceea ce ați scris d-voastră.

Ale tale dintru ale tale! Al d-voastră mult stimatoriu,

A. P. Alexi

MIHAI CEL VITEAZ ȘI GUTEMBERG

Câmpia Turzii

Cine oare, întorcând foile scumpei noastre istorii naționale și răsfoind analele ciumatelor provincii ale României, nu-și va aduce aminte de clasicul locușor românesc, de unde vă scriu, și care și azi încă se pare a suspina adânc sub greutatea crimei, ce-l profanase sunt acum două secole și jumătate?

Cine oare nu-și revocă cu lâncezire în memorie acea zi fatală, în care a apus steaua aspirațiilor române, apostolul unității naționale, părăsind pe orfanii săi fii, înainte de a-și termina marea sa operă: triumful Românismului?!!

Care inimă românească nu pronunță între lacrimi „Câmpul Turdei” și ziua

NICOLAE TRIFOIU

de „19 August 1601”; acea câmpie și acea zi înspăimântătoare, când s-a dus de la noi splendidul soare, care cu razele sale topea gheața indolenței noastre; acea câmpie și acea zi când a pierit Mihai cel Viteaz prin trădare și asasin? ... 268 de ani au trecut ca niște nopți negre și înfricoșate, fără ca sclerații să fi simțit răzbunarea noastră! ... Oh! Sărmană Românie, multă suferință, multe blesteme au trebuit să vibreze peste capul tău, încătușată de mâini și de picioare, pentru ca să te fi silit astfel a-ți uita sacra datorie a fiului pe mormântul părintelui!

Românii din patru unghiuri și din nouă țărișoare, îmbrăcați-vă în veșmânt de doliu și veniți în Câmpul Turdei, de vedeți unde arhanghelul zeului Traian a devenit victima secularilor voștri călăi!

Veniți Români, de vedeți câmpia măreață, unde era așezat cortul lui Mihai; veniți de vedeți locul unde a căzut capul lui Mihai; veniți de vărsați lacrimi unde s-a vărsat sângele lui Mihai, pentru ca din sângele său și din lacrimile voastre să răsară fabuloșii Dragoni ai lui Iason, care să extermină întreaga generație a lotrilor moderni!...

Oh! Dar voi l-ați uitat, Românilor! Că nimic nu vi-l aduce aminte: cărțile nu se citesc, iar monumentele lipsesc... Ba nu! Pe piața Bucureștilor se vor ridica statui tocmai pentru fiii acestei națiuni, din sânul căreia ieșiseră asasinii lui Mihai!

Descinde, glorioasă umbră, numai un moment pe pământ, ca să vezi pe degenerații tăi strănepoți, de la care se așteaptă realizarea visului tău! Vino de vezi cât de tăvălită e ambiția lor națională, încât în loc de a ridica monumentele lui Mircea, Ștefan, Vladimirescu, Cantemir, Lazăr și alora cu sutele și miile din sângele lui Quirin, ei înalță statuie astăzi șvabului Gutemberg, mâine șvabului Berthold Schwarz, și în urmă, cine știe, poate chiar ucigașului tău Basta!

Este o lege a naturii, care zice: „Dacă vrei să fii prețuit de alții, trebuie să te prețuiești mai întâi pe tine însuși”. voi strigați în lumea largă către popoarele avântate în cultură, ca să vă recunoască ca pe o națiune liberă, care au un trecut falnic și o chemare splendidă în viitor; și iarăși voi înșivă negați toată glorioasa voastră existență seculară, prin ridicarea monumentelor teutonice, ca și când istoria noastră națională n-ar avea nici un bărbat demn de pomenire, încât să trebuiască un neamț pentru a începe „Panteonul Român!”.

Ce vor zice oare străinii, trecând prin București și văzând statuia lui Gutemberg?!... Iată ce: acest popor n-are nici un trecut și nici nu poate avea, de vreme ce până și piețele capitalei lor sunt ornate cu monumente străine. și atunci ce vei răspunde tu, părinte Eliade?

Durere simt frații voștri din Câmpia Turzii; durere și de trei ori durere, văzând că în piepturile voastre s-a stins ultima scântei de viață națională, aceea de mândrie de neam, care caracterizase atât de tare pe Român în toate cântecele și basmele sale vechi și noi! Mirare mare ne cuprinde, neștiind ce fel de sânge poate să curgă prin venele voastre! Dacă cu orice preț vreți a vă sacrifica averea pentru înfrumusețarea

Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi

orașului vostru, atunci ridicați monumente marelui Mihai sau altor umbre sacre, cu căror nume sunt ilustrate paginile istoriei noastre; iar dacă chiar acest paladiu național, de la descălecarea în Dacia și până astăzi nu aflați nici un Român ilustru, oare nu aveți destui *lari* și *penați*, aduși din vechea Italie?!

Este însă un alt mod și mai potrivit.

Aruncați o privire în întreaga Românie, de la Balcani până la Carpați, de la Tisa până la Mare și Nistru; ascultați țipetele, plângerile și vaietele fraților voștri; plecați urechea la inima voastră, dacă mai aveți o inimă românească și studiați bătăile ei, repercutând suspinele fraților; apoi grăbiți a ridica niște monumente mai eterne ca piramidele și sfinxul Egiptului, ca stâlpii punții lui Traian!

Poporul român de dincoace varsă sudori de sânge pentru susținerea vieții sale naționale, căci îi lipsesc ce e mai de lipsă: institute de creștere, institute de învățământ, institute de comerț și industrie, murind cei scutitori de orice nimicire, pe care nu are cu ce să le înființeze.

Iată ocazia bine-venită de a vă ridica monumente, voi, care voiăți a risipi banii voștri pentru gloria teutonică!

Ce e drept, Românul din aceste țări nefericite e dedat cu suferința; el nu așteaptă salvarea de la nimeni; n-a adresat la nimeni pretenții, dar nu poate să rămână rece, fără să scoată măcar un suspin, văzând pașii cei rătăciți, ce-i faceți voi pentru rușinea Românismului!

Românul de aici suspină și plânge de durere cu atât mai tare, căci răul ce-l surprinde pe dânsul, amenință întregul neam românesc, întreaga gintă latină a orientului; cu pierirea noastră, corpul român nu va rămâne oare ciunt?

Răul nostru este maghiarizarea.

Perfida națiune arpadiană, încă înainte de 1848, văzându-și puținătatea și debilitatea, voia și din pietre a face unguri, deznaționalizând toate elementele străine: rădăcina de atunci a devenit astăzi un arbore.

În secolul al XIX-lea, când toate popoarele se luptă sub drapelul principiului naționalităților, vor zice mulți că această încercare trece peste posibilitate. Nu voi să mă apuc a demonstra posibilitatea sau imposibilitatea, dar voi pune numai înainte mijlocul prin care ungerii speră a ne maghiariza.

Ei voiesc cu încetul să șteargă toate școlile în care se vorbește altă limbă, afară înființând în locul celor confesionale, care a avut întotdeauna și un caracter național, niște școli comunale, susținute indirect tot de popor, sub auspiciile guvernului, învățătorii fiind puși și salariați din partea Statului, iar limba – cea ungurească așa va merge pe încetul până ce ne vom trezi cu școli ungurești în care pruncuții din frageda lor etate să fie siliți a vorbi ungurește, a se adăpa numai cu sentimente ungurești, a învăța numai istoria națiunii ungare, etc.

Spre a putea opera ștergerea școlilor confesionale și înființarea celor comunale, fără însă a fi observate intențiile cele mascate, se trimit emisari – așa nu-

NICOLAE TRIFOIU

miți consilieri de școli – care prin toate mijloacele să încerce a stoarce declarații favorabile lor din partea poporului, spunându-i că are interes de aceste școli, că le susține Statul, cu spesele sale, iar el are numai a ține învățători; astfel, poporul nepriceput rămâne înșelat, căci în mizeria sa cea mare, de-abia trăind de pe o zi pe alta, el se bucură când îl scutește cineva de la plata învățătorului.

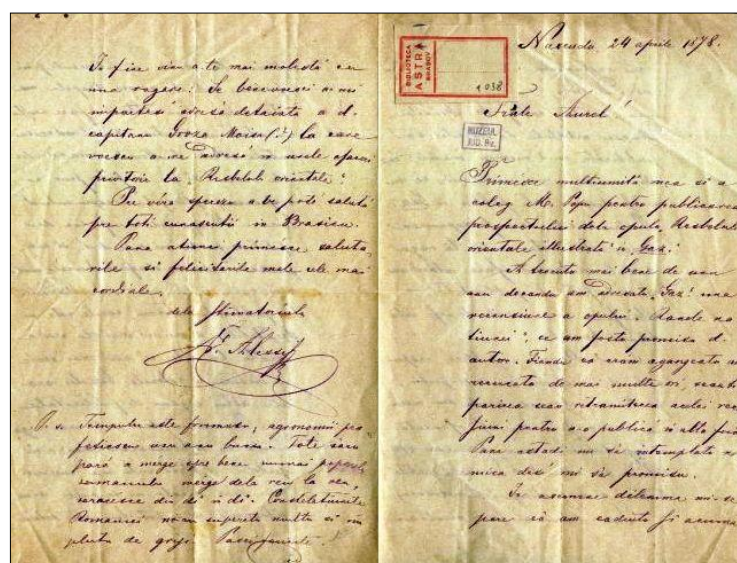
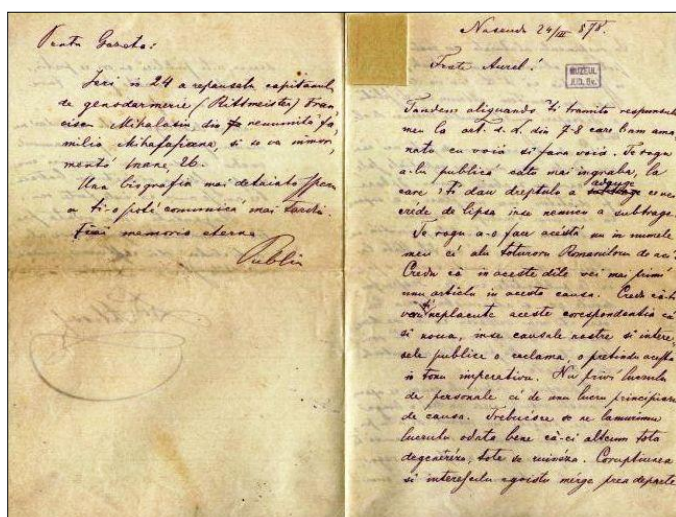
Astfel, frații voștri de dincoace, necum alte institute de învățământ și creștere mai înalte, dacă nici școli sătești naționale nu pot avea și dacă dâșii sunt lipsiți de fonduri, către cine se vor adresa? De unde să-și aștepte ajutor?!

Iată răul amenințător nu numai pentru noi, dar pentru toată România.

Voi ridicăți monumente șvabilor, iar noi zăcem în abisul mizeriei și în ghearele maghiarismului!

Dumnezeu cu noi și cauza noastră!

A. P. Alexi¹.

¹ Arhiva Someșană (serie nouă), Nășăud, Cluj-Napoca, 2002, nr. 2(30), pp. 6-9.

GRAZ, FEBRUARIE 1871

În urma știrilor electrice mai proaspete ce promit apropierea păcii așteptate, inteligența Grazului (se înțelege, cunoscuții prusofili) se determinară, că cu această ocazie se aranjase o festivitate grandioasă, așa-numită sărbătoarea păcii. Mulți dintre lectori vor crede că aceste se fac din punct de vedere al umanității; da, pentru că cine nu dorește pacea? Cui nu-i saltă inima când se pune stavilă atâtor torenți de sânge omenesc? Altul însă e scopul acestor domni cu această serbare.

Nu spre a-și exprima bucuria în interesul progresului omenirii, care fu stagnat prin acest criminal război, ci spre a se bucura de barbaricul succes al fraților săi pe nobilul pământ al științei, al culturii și al libertății adevărate, de umilirea Franței. Această bucurie o documentară acești faimoși concetățeni ai mei, și cu ocaziunea capitulării Parisului. Nici în Berlin nu cred că s-au pronunțat cu atâta entuziasm manifestațiunile de bucurie ca aici. Firește, toate aceste se fac sub frumosul nume de mari patrioți ai Austriei. Căci, vezi doamne, cine poate emula în patriotism cu nemții, dacă dânșii ar lipsi din statul austriac, atunci ar fi vai de Austria. Sărmana Austria!

Să sacrificăm câteva considerațiuni față cu situația internă a Cislaitaniei. La denumirea ministrului Hohenwart, toată lumea fu surprinsă, mai mult însă nemții. Cu cea mai mare sete și cea mai multă încordare se aștepta să se vadă ce direcție va apuca acest cabinet imperial – după limbajul decembriștilor. Atât din programa sa publicată în foile oficioase, cât și în vorbirea lui Hohenwart la redeschiderea senatului imperial, se vede că vrea a fi peste partide, adică după cum zice românul, nici în căruță, nici pe jos; de aceea vom putea înțelege de ce în parlament nu are nici un partid de partea sa. Clica decembristă nu vrea a-i da curs, pentru că se teme „că d-l Hohenwart va răsturna faimoasa și infailibila constituție; se teme pentru că în programa sa promite că se va năzui a restitui pacea comună internă atât de oftată”. Mai departe, „că orișicând va fi gata a face schimbări constituționale în acele instituții care restrâng autonomia singuraticelor țări, încât aceasta o vor pretinde intereselor integrității statului”. Însă nici partida opozițională federalistică nu e îndestulată cu această programă, de aceea ei încă sunt foarte reci față cu schimbările actuale. Mai mari dificultăți și mai mari îngrijiri i se făcu noului regim din partea cehilor care, cu toate că au doi reprezentanți (cel puțin după nume), pe Jirecek și Habietinek, nu vor să intre în canalul acestei constituții, nu vor să se abată de la declarațiunea lor care conține inaugurarea federalismului, ca unica cale salvatoare pentru Austria. Opoziția cehilor va face noului regim, ca și lui Potocki, cele mai mari dificultăți; această opoziție va astrânge în urmă, ca și pe antecesorul său să repauseze în Domnul.

GRAZ, FEBRUARIE 1871

Clica decembristă văzându-se înșelată în aspirațiile sale de a ajunge la putere și, astfel, a juca un rol după placul lui Bismark, a început din nou negocieri cu polonii, și anume cu partida cunoscutului intrigant Zemialkowski care, totdeauna, își întoarce mantia după vânt și schimbă culoarea ca cameleonul. Nemții nu cruță a le promite munți de aur, numai să le ajute a ține în frâu pe cealaltă parte a opoziției din Cislaitania.

O mare nefericire este pentru bieții poloni austrieci, ca și pentru alte popoare de soarta lor, că nici acuma nu formează un corp solid; ci și acuma sunt dezbinați în partide. Discordia și neunirea a înmormântat Polonia, acestea mă tem că vor înmormânta și națiunea poloneză și...

Altă cale au apucat popoarele slave de la sud. Ideea de consolidare, de o unire a întregului element slav de la sud, și mai departe o federațiune a tuturor popoarelor mai mici de prin Peninsula Balcanică, prinde din ce în ce mai mari rădăcini. Mai întâi, o alianță a tuturor popoarelor nemulțumite din Austro-Ungaria contra dualismului actual, adică a slovenilor, dalmașinilor, croaților, sârbilor, românilor și slovacilor. Această idee lătită printre slavi prin adunările de la Sissek și Laibach, trebuie să ne aducem aminte că la români, cu privire la opoziția națională din Ungaria e mai veche, e datată cu formarea programei din Turda. Însă să fie de cine va fi inventată acea alianță, acel proiect de solidaritate, aceea nu contribuie la lucru. Să lucrăm numai cu toții pentru realizare. Să ne încordăm toate puterile pentru formarea unei partide compacte care să lupte cu toate mijloacele și pe toate căile legale pentru promovarea adevăratei libertăți și egalități federative.

Ce se ține de acțiunea slovenilor de aici, ei aparțin din toate puterile la acest proiect și nu încetează a-l familiariza, a-l introduce în toate clasele poporului. Asemenea după cum sunt informat, lucră sârbii și croații.

Ce lucră românii care au născocit această idee și ce au lucrat până acuma? Mă întreb nu arareori. Răspunsul, astă dată, îl las neatins. Una numai doresc. Unirea și solidaritatea conducătorilor națiunii. O activitate și o energie mai mare, începând de la junime până la cei adânciți în bătrânețe. Propagarea și familiarizarea acestei idei prin toate ținuturile. Formând toate popoarele nemulțumite o astfel de ligă care să aibă de deviză „unul pentru toți și toți pentru unul”, atunci lupta devine cu mult mai ușoară, iar victoria cauzei comune cu mult mai sigură. Pe astă cale, românii, ca și alte popoare, își vor câștiga drepturile și libertățile sale sacre după care se luptă, iar transilvănenii vor câștiga autonomia și independența patriei, după mijlocirea convicțiunilor legislative¹.

¹Gazeta Transilvaniei, Brașov, Anul XXXIV, 1871, nr. 17, pp. 3-4.

GRAZ, FEBRUARIE 1871

Starea României libere începe a se ameliora și, oh! Ce român cu inimă și suflet românesc nu o dorește aceasta. Fie ca suferințele acelei bella Italia orientale de sub ministerul lui Iepureanu să fie cele din urmă. Căderea lui M. Costache a făcut mare scârbă pe aici. Cauza de ce? Fiecine o va cunoaște. Da! Cum s-or supăra domnii noștri, ce voiesc a germaniza gura Dunării când văd că și-au pierdut omul, cu care spera a-și ajuta realizarea mârșavelor tendințe. ei știu prea bine că sub ministerul național, ce purta pe drapelul său deviza: întărirea și înflorirea românismului, niciodată nu le va succeda a germaniza eterna Daco-Romania.

Epistola faimoasă a d[omnitorului] Carol și explicațiile urmate în „A. Alg. Zeitung”, au făcut o senzație plăcută în nemțisorii noștri, crezând că Beust îndată va anexa România la marele imperiu al Austriei. Renumiții pasquiliști palestinieni din Viena nici nu pregetară a pune nu numai României libere pasquile de ale lor, dară nu se rușinară a arunca cu tină în întreaga națiune română. Nu va fi fost acel om cu adevărate simțăminte omenești, care să nu fi scandalizat la citirea pasquilelor formate în sinagoga jidovească din Viena, și publicate în organele lor cunoscute românilor și din alte rânduri, tot cu astfel de pasquile, adică „Presa” și „Presa liberă” cu deosebire. Un scriitor de onoare s-ar rușina și a reproduce astfel de clevetiri, astfel de expresii infame și triviale, ce le-au întrebuițat numitele foi spre a negri întreaga rațiune română. Cu câtă predilecție vorbeau numitele foi despre răsturnarea frumoasei constituții din România, pe care o invidiază toate popoarele. Da! Căci ei ca și păpușile lui Bismarck și ale scopurilor sale, prevăd ca până când în acea țară frumoasă se afla o atare constituție, nu au simptome de a putea străbate de prusificarea lor. Prudența bărbaților României însă a știut feri țara de acest rău și o vor ști apăra cu orice preț și cu orice mijloace și pe viitor de orice atacuri prusești.

Pe când salutăm din afundul inimii pașii camerei din România liberă, făcuți față cu mutarea capitalei Italiei unite la Roma; trebuie să mărturisim cu profundă durere primind știrea despre înființarea așa-numitei confederații latine din Macerata, și văzând că între surorile națiunii române, Franța, Italia, Spania, Daco-Romania lipsește. Nu putem să înțelegem aceasta. Italia orientală trebuie să protesteze contra unei astfel de confederație latină, în care dânsa e uitată. 12 milioane de români, de coloni ai lui Traian să fie excluși din liga elementului latin făcută contra elementului teutonic? și pentru ce? Repetăm, nu înțelegem! Dar voi frați din România puteți suferi această perhorescență? Ce lucrați ca să intrați și voi în acea sfântă ligă, unica salvatoare a întregii rase latine? Așteptăm să ne documentați că vă aflați la înalta culme a misiunii voastre de a lucra pentru triumfarea românismului, pentru asigurarea viitorului României. Mergeți și spuneți acelor din Macerata, dacă nu cunosc încă, că la Pind și Carpați mai au o duceană de milioane frați de-ai lor, frați de sânge, frați de aspirație. Spuneți-le că între Tisa și Nistru este o companie românească, întinsă și mândră, dar nefericită; că aici e Daco-Romania divului Traian, care pătimește, suferă amar. Aduceți-le aminte că fii ai Romei, ca frați, au datoria de a vindeca rănilor acestei fiice a Romei. Mai precis nu putem vorbi¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIV, 1871, nr. 18, p. 3.

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Fascioara V

Din S. Georgiu românesc¹

<p style="text-align: center;">I</p> <p>- Bună ziua rosca broasca - Sănătos racu buracu - Şezi la noi dac-ai venitu Că ți-oi da de nevestitu - Eu n-am venit să nevestesc C-am venit fete peşescu - Eu după tine n-oi merge Că n-ai cap de comănac Nici trup de laibarac - Nici eu nu te-oi lua Că n-ai cap de-nvălitoare Nici trup de cingătoare.</p> <p style="text-align: center;">II</p> <p>Vai de mine și de eu Rău m-a bătut Dumnezeu Cu ast bărbăţel al meu Pân cei mic și băutor Noaptea-i mare Și spor n-are Ziua-i mică Spor nimică. Eu-i făceam zamă de pui El căta la zbici în cui Și biciu-o fost grânguros Și-a ajuns pe piele-n jos Eu-i dau patul să se culce El ia pușca să mă-mpuște</p>	<p>Eu mă sui pe vetrișoară El mă ia de căpușoară Și mă dă pe ușă-afară. Peste-o groapă de urzici Trupul meu tot e beșici.</p> <p style="text-align: center;">III</p> <p>Eu mă tem, badea se teme Că ne-om lua fără vreme El din grai așa-a grăitu: Nu te teme mândra mea Ne-om lua când-om putea Eu cu nimeni n-oi șede De-oi șede cu careva Să mi se uște carnea Să rămână osul gol Să știi mândră că mi-i dor Tune bade-n capul tău Eu vădană tu flăcău Te-ai legat de capul meu Și eu atâta nu-s de vină Precum nu-i tină în fântână Tină-n fântână că este Eu-s la oameni de poveste.</p> <p style="text-align: center;">IV</p> <p>De ți-s dragă bade bine Altmintrelea drumul ține Hai de nu și nu și nu</p>
--	---

¹ Dr. Artemiu Publiu Alexi, *Poezii populare, 1869*, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscris nr. 4302. Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrite domnișoarei *Maria-Ilinca Lorentz* din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice).

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Ie-ți dragostea și te du
 Și murguțul ți-l aleargă
 Ți-i găsi alta mai dragă
 Care mâne-ta să-i placă
 S-o țină vara în vatră
 Să-i dai pită mestecată.
 Să-i dai pită s-o strujească
 Și apă cu o ulcică
 Și să-ți fie ca o zână
 Și mai slută de o mână
 Să-ți fie ca o floare
 Și oloagă de picioare
 Să o poți bade călare.
 Când te duci bade la deal
 Să o scoți bade pe cal
 Când îi coborî la vale
 S-o cobori bade călare
 Ție bade supărare.

V

Cu bărbatul băutor
 Nu mănânci pită-n cuptor
 Fără colesită-n oală
 Oi și-aceea o mănânci goală
 Dacă nu ai ce mânca
 Nici aceea nu ți-i rea.

VI

Pe pârăul fântânii
 Zis-a badea c-a veni
 El a zis, el a mințit
 Dar noi bade ne-am găsit.
 Pe cuire
 Vâzdogele
 Și pe masă
 Pana trasă
 Și pe josu
 Pene cu roșu
 Și prin pat
 Pene de brad

Și prin tindă
 Strat de nintă
 Și pe-afară nintă mare
 Fie bade supărare.

VII

Dragile mele surori
 De plegiți a mele flori
 Le-aș plegi
 M-oi zăbovi
 Dar le-oi smulge
 Și m-oi duce.
 Când eram din jos de cruce.
 Mă strigă guvernicul
 Că-i beteag libovnicul
 Pe prispă la voinicul.
 Las să fie sănătos
 Să-i treacă carnea prin os
 Meargă sângele pârău
 Să steie când-oi zice eu
 Să rămână osul gol
 Să știe că mi-a fost dor.
 Prin grădină
 Câte-o mână
 Prin ocol
 Câte-un picior
 În vârful parului
 Scăfârlia capului.

VIII

Așa zice maicii mele
 Să mă-ncalț cu ciuboțele
 Să mă duc să-mi iau muiere.
 Mă-ncalț cam cu degrabă
 Nu știi care-i de treabă
 Mă-nsurai să iau nevastă
 Mi-i luai năluca proastă
 Și luai mare urâtă.
 Și-am lăcomit la avere
 Și luai hâdă muiere

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Șuta șede-n fundul ladei
Muta șede-n cornul vetrei

IX

Luați seama feciori bine
Când îți merge a peți
Unde-a fi ruda-ncărcată
C-acolo-i harnică fată.
Unde-o fi ruda mai goală
Las-o la masă să moară
Că pe rudă-i numai părul
Și pe ladă-i numai zărul
Și-n ladă te poți culca
Și prin pat poți vântura.

X

Colo-n jos la moară-n vânt
Unde macină argint
Copilele gura-și vând
Nevestele nu-și dau rând.
De neveste nu mi-i ciudă
Că trăiesc cu multă trudă
Mi-i ciudă de fete tare
Că n-au nici o supărare
Fără seara câte cele.

XI

La moară la cioca poca
Este-o fată o cheamă Doca
Nu mi-o spune că o știu
Că-i cu șurțul marombiu
C-am sărutat-o-ntr-o seară
N-oi uita-o-n astă vară
Și-am sărutat-o-ntr-o zi
N-oi uita până-oi muri.

XII

Du-te bade la hâda

Nu-i mai rupe inima
Oi și-a ei și-a mâne-sa
Că tată-său a zis așa
Că la hâda boi a da
Pingă boi
A da și oi
Pingă oi a da și vacă
Pingă-o vacă-un loc de iarbă
Locul cu dobă lidă.
Tu de hâdă nu-i scăpa
Vaca-n ciudă a țipa-o
Și lupii că țî-or mânca-o
Oile-n munte li-i duce
Și tot piei că li-i aduce.
Boii-n munte vei țipa
Ș-amândoi s-or surupa
Tu de hâdă nu-i scăpa.
Hâda-i hâdă-i focul o știe
Tot cu mine ca să fie
Hâda-i hâdă focu-o ardă
Tot cu mine ca să șadă.

XIII

Câte fete sunt pe aici
(Fete mari și fete mici)
Oi cu mici, cu mărunțele
Eu nu-mi dau pipa pe ele.
Pipa mea cu cincî pițule
Fetele niște durdule
Pipa mea cu cincî saștazi
Fetele numai necaz
Câte fete sunt pe-aici
Futu-vă morții voinici
Că vă lăsați fetele
De se bat ca iepele
Cele mari
Cu armăsari
Cele rele
Cu nuiele
Cele bune
Cu alune.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

XIV
La Mătrăguna

Mătrăguna doamnă bună
Mărită-mă-n astă lună
Mătrăgună doamna mea
Mărită-mă când îi vrea.
Că de nu mi-i mărita
Eu pe tine te-oi spurca
Vai de mine mult-am dat
Mătrăguna de sub pat
Pe badea l-am fermecat
Și mi-oi da și cămașa
De m-ar lua bădiuca
El din grai așa a grăit
Oi mândrucă mândra mea
De ți-ai da și cămașa
Și eu tot nu te-oi lua

XV

Voinic tânăr neînsurat
Astă noapte s-a culcat
Cu capul pe lut uscat
Strașnic vis el mi-a visat
La tabără de plecat
Când e colea-n zori de zi
Visul i se izbânde
Vine carte-a doua oară
Să-l scoată din sat afară
Dar el mândru se rugară
La lecman la generali
La tisturi de cele mari
Să-l mai lase-odată acasă
Că și-a uitat cartea pe masă
Trimisă de la crăiasă
Noi acasă te-om lăsa
Ne temem nu-i înturna
Și tabăra mi-a pleca
- Ba dacă eu m-oi înturna
Și tabăra n-a pleca
Maică măiculița mea

Năfrămuța mea cea dalbă
Mândra să mi-o soponească
Și mi-o pune în cetoare
În cetoare către soare
De vezi maică că se-albește
Trage maică vreo nădejde
De-i vedea că înnegrește
Lasă-ți maică din nădejde
Du-te maică la Someș
Și te uită maică bine
Că pe Someș (iaca mi-or) vine
Tot picioare de cai murgi
Și trupușori de voinici.
Frunză verde de sfindău
Pe-acolo oi fi maică eu
Și din cap mi-a răsări
Ai zău maică busuioc
Să știi c-am murit de foc
Din mânuță scânteiuță
Să știe și-a mea drăguță.

XVI
Baladă

La poartă la Țarigrad
Este un voinic legat
Dar nu-i legat că a furat
Nici dară că o spânzurat
Fără umble să se-nsoare
Să ieie pe-a sorii sale.
El din grai mi-o cuvântat:
Merge-o soră după mine
Merge-oi frate după tine
Când tu numai că mi-i face
Pod de-argint
Peste pământ
Pod de-aramă
Peste vamă
Să poată trece-o cătană
Pod mereu
Peste Brașeu
Ca să treacă mândrul meu.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Cuvântul mi l-am gândit
 Când toate s-au împlinit.
 Merge sora după mine
 Merge-oi frate după tine.
 Când tu frate mi-i aduce

Sfântul Soare

Nănaș mare

Oi și luna

Nănașa

Și stelele

Druștele

Luceferi

Stegarii.

Cuvântul mi l-am gătit
 Când lor toate s-a-implinit
 - Merge-i soră după mine?

- Merge-oi frate după tine.

- Îmbracă-te soră bine

Și haida la cununie.

Haine dalbe o-mbrăcat

La cununie-a plecat

Când în biserică-o intrat

Altarul s-o-ntunecat

Icoanele au lăcrimat

Numai icoana cea mare

În care-i scrisă dreptate

Ea din ochi a lăcrimat

Din inimă-a suspinat

Din gură-a cuvântat:

Popă ești ori nu ești popă

Nu ești popă cu dreptate

Că cununi soră cu frate

Popă, Dumnezeu te-ar bate.

XVII

Ochii și sprâncenele

Fac toate pricinile.

XVIII

Cine m-o făcut cătană

N-are ce-și mai da pomană

Că pomana e făcută

De când m-au făcut răgut

Eu pomană și am dat

Când pe mine m-o-mbrăcat.

- Căpitane Pavele

Unde tuci cătanele?

- Dar la foc săracele.

- Nu le duce pe drum tare

Că-s cătane tinerele

Când or da tunuri mai mari

Pică steaguri și soldați

Când vor cu tunuri mai mici

Pică steaguri și voinici

Care s-au dus de pe aici.

Înălțate Împărate

Prinde pace nu te bate

Nu s-or bate taberele

Că s-or bate lacrimile

Lacrimile maicilor

De dorul voinicilor

De unde cătana plecă

Rămâne casa calică

Și copiii mici pe vatră

Nu știu cine le-o fost tată.

Cum nu-i neamț îl păgubești

Face paza-n două părți

Și răstocul numa-un ceas

Poruncește la dobași

Să bată grandir – marș

Să ne scoată din oraș

Să ne ducă jos la țară

Că acolo-i bătaie mare

Nu-i nici un picuț de grâu

Fără sânge până-n brâu

Nici spicuri de seară

Fără trupuri de cătană

Nu-i nici un spicuț de iarbă

Fără sânge până-n barbă

Sânge de-al muscalului

Până-n coama calului

Sânge de a turcului

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Până-n coama murgului
Murgule coamă rotată
Mă mai scoți-n deal vreodată
Să fac ochișorii roată
Să mă uit în lumea toată
Pe unde-am umblat odată.

XIX

Frunzucă verde de fag
Vină lele până-n prag
De-mi dă gură că-s beteag.

XX

Frunză verde de rogoz
Nu-i voinic ca Iancul nost
(Ca și Iancu nost tânăr vânjos)
C-au scos iobăgia jos
Dumnezeu de-a ajuta
A pune și patria.
Frunză verde bob de linte
Fost-a și bravul Axente
Până Axente trăia
Domnii toți drept mergea
Douăzeci de domni coala
Din picioare foi făcea
Care dintre domni scăpa
Nu le vine-a se-ntreba
Care de unde era
Numai pădurea căuta
Jos la poala codrului
De lătura drumului
La fântâna corbului
Șede oastea Iancului
Șede Iancu pe fântână
Cu pușca plină la mână
Nu știu plină-i ori e goală
Fug domnii de s-omoară
Pe dealul Feleacului
Merg husarii Iancului
Suflă vântul sâmbăta

Și pornește tabăra
Iancu strigă: sus Români
N-aveți frică de străini
Stați husari și odihniți
Și la drum vă rânduți
Să mergem la Oșorhei.
Să facem tunuri de fag
Să luăm Clujul cu drag
De-mi ajută Dumnezeu
Clujul și Ardealul meu
Ș-al lui Bărnuț fratele meu
Ș-al lui Orban soțul său
Printre țări printre amândouă
Face-și Orban poduri nouă
Dar pe podul di-nainte
Mergem Orban cel cuminte
Iar pe podul din mijloc
Mergem Iancu cu noroc
Iar pe podul di-napoi
Mergem Kossuth cu vreo doi
Cu vreo doi, cu vreo postată
Dumnezeu Sfântul să-l bată
Kossuth la umbră șede
Vine cucul catingan
Cu carte de la Orban
Nu te teme gardă verde
Că mor ungurii devreme.
Roade capră mugurul
Fută-și măsă ungurul
Să meargă la Schitea
Că-acolo-i moșia.
Futu-ți morții ungure
Ce-ai făcut cu binele
De umbli ca câinele.
Frunză verde de cucute
Vine Iancu de la munte
Fug domnii și nu știu unde
Câți tufiși și câți cături
Toți-s plin de armături
De armături ungurești
Și de haine husărești.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

XXI

Rândunică-a țării mele
 Spune tu puicuței mele
 Veșmintele mele toate
 Nicidecum să nu le poarte
 Nici le țină nici le vândă
 Prea bine să mi le-aprindă
 Să-nvețe măicuțele
 Cui să dea fetițele
 După-un câine de păgân
 De frică să-i zici jupân
 Jupânul dracului i-o zice
 Că n-are pâine să mânce.

XXII

Mărită-te tu horholină
 Că rămâi fată bătrână
 Că și dracul s-o-nsurat
 Și tu nu te-ai măritat
 Mărita-m-aș și eu biată
 Că demult petrec ca fată
 Mărita-m-aș de-ar veni
 Oare cine m-a peți
 Fie cât de blăstămat
 Numai să se știe-n sat
 Că și eu m-am măritat

XXIII

Eu mă duc mândră cătane
 Tu rămâi și spală haine
 Spală mândră ce-i spăla
 De mi-i spăla năframa
 Spală-o în lăcrămele
 Și-o uscă în dor și jele.

XXIV

Neamțule-n câmpia ta
 Nu-i frumos ca bădița

Neamțule-n șireagul tău
 Nu-i frumos ca mândrul meu.

XXV

Măi neamțule nu ți-e jele
 Când vezi sânge pe curele
 Izvor din spatele mele?
 Măi neamțule nu ți-e greu
 Când vezi sânge pe ciacău
 Și izvor din capul meu?

XXVI

Cătunia cui e bună?
 La feciorul fără mumă
 Cătunia cui e dată
 La feciorul fără tată.

XXVII

Plină-i țara Italiei
 De nepoți de ai mamei
 Încă tot nu-i plină bine
 Însă să umple cu mine.

XXVIII

Mândru-i codru și-nfrunzit
 Nu-i speranță de venit
 Mândru-i codru și-mpănat
 Nu-i speranță de-nturnat.

XXIX

Plouă, plouă cu bulbuci
 Și tu bade tot te duci
 Eu mă duc mândruța mea
 Că-i poruncă foarte grea
 De-ar ploua, ploua cu foc
 Cătănia nu stă pe loc.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

<p style="text-align: center;">XXX</p> <p>Dor mi-e mie doamne dor De-al bădiții sânișor Dor mi-e mie de surori Și de frații iubitori Dar mai dor mi-i de drăguță De drăguța cea băluță.</p> <p style="text-align: center;">XXXI</p> <p>Doamne de-ai tot umbla Lumea de-ai înconjura Nu-s ca flăcările crunte De care dorul te pătrunde Dar nici dorul de surori Nici dorul de frațiori Chiar nici dorul de măicuță Nu-i ca dorul de drăguță.</p> <p style="text-align: center;">XXXI bis</p> <p>Nu-mi e dor ca dorurile Ci mi-e dor parcă arde-n foc</p>	<p>Când m-ajunge stau pe loc Stau pe loc și mă gândesc Că pe mândra mi-o găesc.</p> <p style="text-align: center;">XXXII</p> <p>Toți în lume au un dor Dar toți zic că li-i ușor Nu-i dor ca pe capul meu Ce-i ca pământul greu.</p> <p style="text-align: center;">XXXIII</p> <p>De s-ar afla cineva Să-mi ieie dorul cu mâna N-aș căta ci i-aș da Gurița i-aș săruta Gurița și buzele Ochii și sprâncenele Pieptul cu mărgelile.</p>
--	--

DR. LAURENȚIU OANEA

Din activitatea de parlamentar interbelic

1 milion ajutoare pentru studenții grăniceri, făcut de Cooperativa „Regna”

În aula primăriei a avut loc adunarea studenților grăniceri năsăudeni, înscriși la Universitatea din Cluj, la care a luat parte d-l dr. Laurențiu Oanea, senator și comisar al guvernului, d-l dr. N. Drăganu, prof. universitar, primarul orașului Cluj, d-l dr. Titus Mălai, d. dr. A. Ionașcu, prof. Universitar, precum și toți studenții năsăudeni.

Adunarea a fost prezidată de d. N. Drăganu care, după ce expune în scurte cuvinte scopul acestei întruniri, roagă pe d. Oanea să arate adevărata situație ce domnește în graniță, precum și felul cum cooperativa „Regna” înțelege să împartă ajutorul de 1 milion votat pentru studenții grăniceri.

Expunerea d-lui senator dr. Laurențiu Oanea

După ce mulțumește d-lui N. Drăganu, d-lui Titus Mălai și Emil Boșca student, spune că ș-a făcut o datorie de conștiință ca fiu al graniței și ca reprezentant al guvernului, de a fi în mijlocul studențimii năsăudene, în vremi când jugul greu al lipsurilor apasă fără milă, aducându-le la cunoștință că consiliul Coop. „Regna”, la stăruința d-sale, a votat suma de 1 milion pentru ajutorarea studenților.

Moștenirea Cooperativei „Regna”

D-sa face apoi un istoric al frământărilor din graniță pe chestiunea averilor, începând cu data când în corpul inginerilor silvici, „a intrat – pe deasupra considerațiilor de partid – ideea că averile grănicerești trebuiesc înglobate în fondul începând cu data când începând cu data când în corpul inginerilor silvici, „a intrat pe deasupra considerațiilor de partid – ideea că averile grănicerești trebuiesc înglobate în fondul general al proprietății statului”, de când d. V. Precup, ajutat de mulți afaceristul Tudor Dan, au înglobat averile în datorii de peste 132 milioane, dintre care 90 milioane și 320 mii datorii la particulari și peste 41 milioane datorii la C.A.P.S. - toate lăsate moștenire actualei regii cooperative „Regna”, înființată prin Jurnalul Consiliului de miniștri 2474 (publicat în „Monitorul Oficial” 2 noiembrie 1934).

Viața noastră, de atunci, a fost o continuă frământare pentru purificarea averilor grănicerești, pentru plățirea imenselor datorii și pentru aranjarea multelor procese, în valoare de peste 20 milioane lei.

Pentru aranjarea acestor datorii d-sa a făcut toate eforturile posibile ajungându-se la

EPILOGUL UNUI PROCES DE PESTE 40 MILIOANE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

situația de azi când mai sunt datorii cca. 11 mil., plătindu-se, în interval numai de 4 luni tangenta comunelor de 2 milioane lei.

Ajutorarea studenților grănicerii

Azi reg. cooperativei „Regna” e în situația plăcută de a acorda un ajutor de 1 milion lei studenților grăniceri, luând în considerare situația precară materială a tineretului universitar, precum și incapacitatea de conducere a fondurilor de stipendii din Năsăud, care în timp de 4 ani n-au vărsat nici o sumă – sub formă de burse – studenților.

Iată de ce am socotit să iau contact cu d-voastră spre a putea stabili – de comun acord – criteriile după care să împărțim ajutorul votat.

D-sa accentuează că suma în nici un caz nu se va distribui prin Comisiunea fondurilor de stipendii din Năsăud – în frunte cu ilustrul incapabil Nicolae Rogneanu – a dus la ruină întreaga avere.

Situația fondului de stipendii

Incapabilul încăpățânat dr. N. Rogneanu a adus averea Fondului de stipendii la ruină cu datorii de peste 9 mil. lei, cu cca 2 mil. 800 mii lei procesul pierdut cu „România Forestieră”, etc. Întreg fondul se pierde. Peste toate acestea se ridică fiscal, deoarece nu s-a plătit impozitele, așa că numai Administrația din Câmpulung Bucovina a pus sechestru pentru suma de 1 mil. 400 mii lei.

Ei bine, în situația aceasta Cooperativa „Regna” nu poate să pună la dispoziția Fondurilor suma de 1 milion lei votată studenților, pentru că dacă nu, ar fi sechestrată imediat, ar fi folosită pentru plățirea funcționarilor, în total peste 700 mii lei.

Dacă n-aș fi avut bursă, n-aș fi ceea ce sunt”. Cuvântarea d-lui prof. Drăganu

După mult documentatul expozeu al d-lui senator Oanea a luat cuvântul d-l Nicolae Drăganu, primarul orașului Cluj, care a arătat că în situația aceasta e o imposibilitate darea sumei de 1 milion Fondului de stipendii spre a fi distribuite studenților. E și d-sa de părere că numai singură comisiunea „Regnei” poate face împărțirea ajutoarelor. Deplânge actuala situație a Fondurilor care în alte vremi a ajutat atâtea generații de studenți și cărora le datorește și d-sa situația în care se găsește¹.

Istoricul unui proces pornit acum 56 ani

Contrar obiceiului, de a scrie totdeauna despre marile procese penale ori civile în termeni mai mult prin mai puțin preciși, pudrându-se totdeauna realitatea cu fapte și date străine – pentru a fi pe gustul cititorului – despre acest „proces grăniceresc” care face epocă în analele istorice ale acestui ținut, nu se poate vorbi decât în termeni seci, duri, ca și nedreptatea nenumăratelor decenii. Procesul acesta prin care s-a dat câștig de cauză definitiv

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 40(20 februarie), p. 3.

EPILOGUL UNUI PROCES DE PESTE 40 MILIOANE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

populației grănicere nu este un simplu fapt divers, nu e o scamatorie politică pentru a se crea platforme, ci o realitate vie, un adevăr oricând controlabil, o nedreptate de aproape un veac cauzată țărănilor rodneni și sângeorzeni reparată de Justiția Română care a dat câștig de cauză „neamului valah” împilat de vitregia vremilor apuse. Din punct de vedere juridic e repunerea în proprietate ce revine de drept, udată cu sânge și răsplătită cu oase de strămoși, urmașilor luptătorilor de la Podul de la Arcole. E recunoașterea celui mai odios furt comis de statul unguresc în secolul trecut.

Un proces de 56 ani

În anul 1762-63 s-a organizat „Granița Militară”, militarizându-se în Nordul Transilvaniei, 44 comune românești, care formau Regimentul al II-lea de Graniță de la Năsăud. Mai întâi s-au militarizat comunele de pe valea Someșului până în sus la izvoarele lui. Aceste comune au fost locuite de oameni liberi (nu iobagi) care aveau proprietățile lor, între care erau și munții și pădurile de la frontiera dinspre Bucovina. Munții aceștia erau proprietatea acestor comune de prin secolul al XV-lea de pe Regelui Matei Corvinul.

În anul 1806 (adică la 43 de ani după înființarea Graniței Militare), prin un ordin mai înalt s-a escindat din terenul de munte alor 4 comune grănicerești (Năsăud, Feldru, Sângeorzul-Român și Rodna-Veche) o anumită întindere spre a servi în scopul industriei miniere de la Rodna-Veche. Statul de atunci (erariul montan) a luat acest teren în arendă în 2 rânduri pe câte 30 ani și apoi în arendă pe timp nedeterminat. Și anume: prima dată de la 1 noiembrie 1806 până la finea lui octombrie 1836, conform protocolului comisionar luat în Sibiu în 25 octombrie 1806, aprobat de Consiliul Bellic Aulic din Viena în 16 decembrie 1806 și a doua oară la 1 noiembrie 1806 până la finea lui octombrie 1836, conform protocolului comisionar luat în Sibiu în 25 octombrie 1806, aprobat de Consiliul Bellic Aulic din Viena în 16 decembrie 1806 și a doua oară la 1 noiembrie 1836 până la finea lui octombrie 1866, plătindu-se pentru folosința lui o arendă anuală, care jumătate încurgea în casa fondului grăniceresc de provente și care după desființarea Graniței Militare a devenit fond școlar, din care s-au susținut Școalele și Liceul Grăniceresc din Năsăud, iar a doua jumătate încurgea în casele tuturor comunelor grănicerești și de la anul 1830 încoace în „Fondul Grăniceresc de Montur” devenit mai târziu fond de burse din care până în ziua de astăzi se dau anual burse și ajutoare studenților.

La anul 1872 pentru regularea dreptului de proprietate asupra realităților rămase de pe ținutul Graniței Militare desființată la anul 1851 s-a încheiat între comunele grănicerești proprietare și Erariul Regesc Unguresc (Statul) un contract care poartă data: Buda, 5 mai 1872. În acest contract la paragraful 1 se zice: Erariul dă (cedează) pentru totdeauna și nerevocabil... b) Fondul de Stipendii din Districtul Năsăudului partea numită Dosul Poienii Rotunde și Teritoriul de Mine de la Rodna, iar în paragraful 2, litera b se zice că erariul va plăti arenda anuală care se statorește de 25 cruceri la iugăr cad. Și poate fi schimbată numai schimbându-se darea de pământ în raport drept cu acesta altcum nu și mai departe tot aici se zice: pădurile teritoriului de mine nu se pot întrebuița în scopuri de negoțuri și se vor folosi după cultul sistematic corespunzător raporturilor de producțiune (vezi op. cit. pag. 55) dispozițiune, care astăzi nu se observă și tot la acest punct se mai dispune „că fondul grăniceresc școlar se pune în posesiunea scälzii (băii) de la Valea Vinului cu teritoriul ei”.

EPILOGUL UNUI PROCES DE PESTE 40 MILIOANE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

În modul acesta fondul grăniceresc de stipendii a ajuns să fie proprietarul teritoriului montan, iar fondul grăniceresc școlar a ajuns să fie proprietarul scâlzii de la Valea Vinului, iar Erariul Regesc Unguresc (Statul) trebuia să plătească fondului de stipendii arenda anuală.

Fondul de stipendii însă, fiind el însuși proprietatea comunității de averi grănicerești a cedat o parte din acest teritoriu montan comunelor care mai înainte au fost proprietare, rezervându-și și sieși numai o parte din el precum și dreptul la arenda întregă ce era dator a o plăti. În acest înțeles s-a făcut transpunerea faptică a acestui teritoriu și acestui drept în arenda întregă conform protocolului de transpunere luat în Năsăud în 18 august 1872.

Terenul Montan s-a măsurat în anul 1874 prin inginerul Iosif Kopf, s-a reanulat și movilit prin deciziunea dată de Comitele Suprem George de Pogany cu data de Rodna 9 august 1874; Erariul Regesc Unguresc și-a asigurat numai dreptul de folosință pe lângă arenda anuală.

Nedreptatea făcută de satrapul Banffy prin abuz de putere

S-a pus anume la cale prin Guvernul Unguresc și Comisarul investit cu putere nețărmită de Banfy un proces monstru de familia contelui Kemenyi, pentru a-i despuia pe grăniceri de munții și pădurile câștigate în timpul Graniței Militare.

Se prevedea că continuând acest proces el se va termina în defavorul grănicerilor, fiindcă avea să învingă nu dreptatea, ci șovinismul unguresc și ura față de foștii militari, care în anul 1848 au luptat contra ungarilor.

Așa sub presiunea împrejurărilor vitrege de atunci comunitatea de avere grănicerească a trebuit să primească o pace judecătorească, impusă, nedreaptă, păgubitoare, dar între împrejurările date, totuși preferabilă față de eventualitatea de a pierde totul.

Prin această pace cu desconsiderarea dreptului de proprietate a fondului de stipendii și al celui școlar, precum și al comunelor grănicerești Rodna-Veche, Năsăud, Sângeorz și Feldru s-a declarat acest teren pur și simplu proprietatea erariului montan (Statul) anulând orice drept de-al proprietarilor ori arenda după el.

Acest act de nedreptate, de formală răpire pune în evidență modul cum guvernele ungurești, lacome de a ne răpi avutul nostru strămoșesc câștigat și plătit cu multe și nenumărate jertfe de sânge, procedau ca să ne aducă la imposibilitatea de a folosi acele averi acele averi spre scopuri culturale românești.

Reîncepe procesul...

Odată cu înfăptuirea României, populația grănicerească privată de cel mai elementar drept a cerut prin reprezentantul său dl. dr. Laurențiu Oanea, avocat și azi senator de Năsăud, exproprierea teritoriului montan (recte repunerea în proprietar) pe baza celor de mai sus și pe baza Legii pentru reforma agrară din Transilvania.

Prima instanță văzând nedreptatea strigătoare la cer, comisă de guvernele ungurești, prin sentința dată în 29 septembrie 1934, dă câștig de cauză comunelor, declarând expropriată o suprafață de aproape 4000 ha, - teren 95 la sută acoperit cu păduri seculare –

EPILOGUL UNUI PROCES DE PESTE 40 MILIOANE ÎN GRANIȚA NĂSĂUDEANĂ

rămânând scutit de expropriere un teritoriu de 403 iugăre cad. pentru folosința minelor statului.

Reprezentanții Ministerului de industrie și comerț, nemulțumiți de sentință, apelează la Tribunalul Năsăud cu sediul în Bistrița, care prin sentința din 4 decembrie menține sentința primei instanțe. Contra acesteia s-a făcut recurs – din partea avocaților, numitului minister – la ultimul for în chestiuni de expropriere, la Curtea de Apel din Cluj, care prin sentința rămasă definitivă nr. C. III.202/1936, Deciz civ. nr. 649/1936 dă câștig definitiv de cauză comunelor Rodna și Sângeorz prin menținerea sentinței primei instanțe.

Valoarea totală a teritoriului câștigat e, după părerea experților silvici de peste 40 milioane lei, datorită faptului că majoritatea absolută a terenului ne ocupat cu păduri virgine în care secura n-ă tăiat.

Ceea ce e semnificativ și demn de relevat e faptul că apărătorul comunelor grănicere a fost dl. dr. Laurențiu Oanea, senator, acest neînfricat tribun grănicer, care a susținut cauza de la înălțimea vervei și capacități juridice fără să pretindă nici cea mai mică remunerație din partea comunelor, jertfind domnia-sa personal bani, timp și energie pentru câștigarea procesului.

Datorită acestui fapt populația grănicerească din Districtul Rodnei, adânc recunoscătoare d-lui senator Oanea care în dese și repetate rânduri a apărât totdeauna interesele comunelor grănicere câștigându-și o imensă popularitate, pregătește să-i facă o grandioasă manifestație de simpatie și mulțumită pentru munca depusă și râvna cu care a apărât acest mare litigiu.

Declarațiile d-lui Aurel Nedelea

În vederea documentării asupra acestui proces ne-am adresat d-lui Aurel Nedelea un adânc cunoscător al cauzelor grănicere, intim colaborator în proces cu d. Oanea, care a binevenit a ne da datele de mai sus. În calitate de exponent al populației rodnene domnia-sa ne-a rugat să aducem în scris mulțumirile rodnenilor d-lui Oanea pentru felul cum i-a apărât în proces, asigurându-l că orișicând vor fi alături de luptătorii zilelor grele.

Domnia-sa a elaborat apoi un plan amănunțit pentru ridicarea târgului Rodna, care va fi tradus în fapt începând din anul 1937 și care constă – în mare – din următoarele realizări în proiect:

1. Ridicarea unei monumentale biserici greco-catolice în mijlocul târgului, în care scop s-au și început lucrările de amenajare.
2. Edificarea unui nou local de școală și a unui local destinat grădiniței de copii.
3. O clădire pentru ambulatoriul policlinic, în care scop Ministerul Sănătății a aprobat suma de 250 mii.
4. Modernizarea târgului Rodna prin pavarea principalelor străzi și introducerea luminatului electric. Apoi amenajarea unei arene sportive, crearea unui parc, etc.

Activitatea din trecut a domnului Aurel Nedelea pe tărâmul realizărilor, cinstea corectitudinea și hărnicia sunt o cheazășie că toate aceste planuri vor fi puse în fapt.

Din parte-ne: spor la muncă¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 206 (miercuri, 16 septembrie), p. 3.

Afacerile din „granița” năsăudeană

- Simple constatări -

EMIL SÂNGEORZAN

Grănicer

Schimbarea regimului politic, în 1935, a adus cu sine și schimbarea regimului de exploatare a pădurilor grănicerești, de la Năsăud.

La venirea partidului liberal la cârma Statului, pădurile comunității grănicerești năsăudene erau administrate și, mai ales, exploatare de către C.A.P.S, care a fost înscăunat la conducerea unor averi, prin stăruința d-lui avocat Tudor Dan.

Timp de 16 luni (1 iulie 1932-20 octombrie 1933) sub masca de lichidator al fostei Societăți „Regna”, acest domn și-a satisfăcut toate poftele din averea unor comune sărace. Văzând în cele din urmă că se îngroașă gluma, a intervenit la fostul guvern, prezidat de d-l Vaida-Voevod, să dispună ca să preia C.A.P.S. administrarea și exploatarea pădurilor de la Năsăud, ca astfel să se poată pierde urma tuturor ilegalităților și tuturor abuzurilor de drept și de fapt, săvârșite. În procesul verbal al Societății „Regna” din 11 iulie 1934 se constată că pe urma acestui virtuos grănicer, au rămas pierderi de peste 100 milioane lei.

Ca să nu se vadă că toată afacerea este cusută cu ață albă a interesului personal, numitul s-a zbatut să convingă lumea că în situația în care au fost împinse averile grănicerești, de politicianii lacomi și fără scrupule; preluarea acestor păduri de către C.A.P.S. este cea mai bună soluție salvatoare. Fiindcă – motiva patriotul grănicer - „C.A.P.S.”-ul va face cea mai nobilă și mai rațională administrare și exploatare, va asigura comunelor proprietare un beneficiu constant, iar eventualele pagube, le va suporta singur. O asemenea gogoasă rumenă a încercat să le-o vâre pe gât credulilor grăniceri și a reușit. La 14 octombrie 1938, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1103 „C.A.P.S.”-ul este „autorizat” să preia în administrația sa, pădurile celor 44 comune grănicerești de la Năsăud, firește, asigurând pe seama patriotului nostru, postul de jurisconsult pe toată viața.

Însă nici „C.A.P.S.”-ul (invenția d-lor Tudor Dan și ing. V. Precup) n-a corespuns nădejdelor puse în dânsul. Un timp de alte 20 luni (20 octombrie 1933-20 august 1935) cât s-a administrat și mai ales a exploatat C.A.P.S., a domnit aici tot abuzul și arbitrarul. C.A.P.S. în lăcomia de a câștiga mult cu cheltuieli puține, a redus personalul de pază, până la dezorganizare, iar celui rămas nu i-a plătit salariile la timp. A lăsat să se strice edificiile uzinelor, magaziilor și căilor ferate forestiere, iar parchetele le-a exploatat în mod scandalos alegând din ele numai materialul de clasa întâi.

EMIL SÂNGEORZAN

Așa glăsuiesc actele unei adunări grănicerești din 11 iulie 1934, prezidată de d-l Anastasiu Bejan, senator liberal de Năsăud.

Acest fel de a administra, a nemulțumit pe toți grănicerii care vedeau că averile lor au căzut din lac în puț.

În aceste împrejurări vine la cârma Statului regimul actual care, în județ, are ca reprezentant pe d-l dr. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud, șeful organizației liberale.

La venirea d-lui Oanea „la putere”, domnia-sa imediat a aranjat ca să fie numit de sus, comisar al guvernului, pe lângă aceste averi publice. Voia omul să aibă un titlu de drept, în baza căruia să se poată amesteca în treburile administrației acestor averi, titlu ce i-a fost acordat.

În baza calității de comisar, d-l Laurențiu Oanea a adunat cu multă sârguință toate nemulțumirile grănicerilor împotriva „C.A.P.S.”-ului, pe unele le-a mai exagerat și apoi a îmbrăcat haina de tribun al poporului și s-a pus în fruntea lui pentru a izgoni „C.A.P.S.”-ul din ținutul Năsăudului.

După o serie de întruniri populare, plătite cu bani jidovești de un anume E. Comșa, cu care domnul senator Laurențiu Oanea umbla la braț, pe atunci, a dat atacul final, întocmind un proiect de Jurnal al Consiliului de Miniștri, prin care C.A.P.S. era înlăturat de la conducerea averilor grănicerești. Prin acel proiect, d-l Oanea urmărea constituirea unei cooperative - tot cu numele de „Regna” - compusă din cele 44 comune proprietare, care urmau să fie angajate în mod nelimitat în operațiile acesteia. Lucrul acesta a fost aflat și de alți oameni și fiind considerat periculos pentru comune, prin o serie de consfătuiri ținute la Cluj, sub președinția d-lui prof. N. Drăgan, grănicer și domnia-sa, s-a încercat și s-a obținut modificarea planurilor domnului Oanea, în ce privește responsabilitatea comunelor.

Înlăturarea planului de a se înființa cooperativa nu s-a putut obține din motivul că d-l M. Negură, ministrul cooperăției, ținea foarte mult la acest sistem de societate comercială ca să-i convingă pe grăniceri despre calitățile cooperăției, s-a dus personal la Năsăud, însoțit de d-l Valer Pop, pe atunci ministrul Ardealului, și a vorbit poporului.

Lumea din granița Năsăudului a fost împotriva înființării cooperativei „Regna”, „Societate pentru exploatarea pădurilor grănicerești”, înființată în anul 1926, care în timp de opt ani a păgubit granița cu peste 200 milioane lei, iar cei ce au condus-o și-au pus în buzunare altă sumă de peste 10 milioane lei, sub formă de tantieme și jetoane. Deci știau grănicerii cinstiți de ce nu le trebuie cooperativa „Regna”.

Dar fiindcă d-nii M. Negură și L. Oanea dețineau puterea, prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 2434 din 22 noiembrie 1934, le-au impus grănicerilor cooperativa „Regna” de azi, al cărei consiliu de administrație este compus, în majoritate, din oamenii care au fost și la cealaltă „Regnă” falimentară, inclusiv d-l Tudor Dan, având ca președinte pe d-l Laurențiu Oanea, senator de Năsăud.

AFACERILE DIN „GRANIȚA” NĂSĂUDEANĂ

La 23 august 1935 se întâmplă, în sfârșit, mult doritul act de predare din partea „C.A.P.S.”-ului și de intrare în funcțiune a cooperativei „Regna” a d-lui Oanea, pe care domnia-sa a organizat-o... cum nu se poate mai bine. De exemplu, această cooperativă – care în anul 1936 a vândut cherestea și alte produse lemnoase de 75.114.200 lei – n-a avut și n-are nici astăzi un director general executiv, om care să cunoască bine tot ce trebuie cunoscut în domeniul exploatării pădurilor și care să centralizeze în mâna lui toate chestiunile în legătură cu exploatarea lemnului și să fie elementul de continuitate și stabilitate al acestei societăți, așa cum face și altă lume.

Directorul și dictatorul de fapt al cooperativei este d-l senator Laurențiu Oanea, care de formă și-a asociat și un așa-zis comitet de direcție, compus din oameni politici, care însă nu prea are ce dirija fiindcă dirijează totul d-l Oanea.

Toate contractele societății și le vămuește d-l Oanea la București. Cu cât le vămuește...? Nu știe nimeni, dar toți grănicerii bănuiesc. Domnia-sa e un fel de vulpoi încercat. Nu se lasă prins ușor în lațurile formelor atunci când e vorba de bani.

Ca să nu fie odios în fața camarazilor domniei-sale politici, le mai procură unora dintre ei câte un mic ciolan.

Astfel, în primăvara anului trecut, datorită d-lui senator Laurențiu Oanea, a intrat în buzunarul altui senator liberal, Anastasiu Bejan, frumoasa sumă de 2 milioane lei, ruptă din aceste averi grănicerești, ajunse ca un sat fără câini, drept despăgubire pentru postul de director de paie, al fostei și inutilei bănci a grănicerilor.

În colaborare cu fostul prefect de Năsăud, d-l Dumitru Nacu, d-l Laurențiu Oanea a luat în vara anului 1934 de la C.A.P.S. în contul comunelor grănicerești o sumă de alte 2 milioane lei, pe care le-a dat unui preot liberal și unui ungur ca să aprovizioneze populația județului cu porumb. Aprovizionarea s-a făcut însă la prețuri egale cu ale comercianților locali. Și apoi, din toată treaba asta „părintele” liberal s-a ales cu o frumoasă vilă în stațiunea balneară Sângeorz-Băi, care l-a costat 600.000 lei și este clădită exact lângă vila d-lui Laurențiu Oanea, iar despre restituirea celor 2 milioane nu știe să spună nimeni nimic.

În iarna trecută d-l Oanea s-a certat cu prefectul de atunci, d-l Dumitru Nacu, pe niște chestii de bani, din care n-a lipsit nici E. Comșa, ceartă care a avut ca urmare demiterea d-lui Nacu din postul de prefect de Năsăud. D-l D. Iuca, fostul ministru de interne, știe bine povestea asta.

Dar, domniile-lor au lăsat cearta la o parte și s-au împăcat. Și drept satisfacție pentru că i-a luat postul de prefect, d-l Oanea, președintele și dictatorul cooperativei „Regna”, în ședința consiliului de administrație din 10 august a. c. l-a angajat pe d-l D. Nacu avocatul cooperativei pe toată viața, cu salariu lunar de 15.000 lei, plus toate cheltuielile ce le va putea justifica și în caz de demitere din funcțiune ori de lichidare a cooperativei, cu drept de a fi despăgubit cu salariul pe 10 ani înainte, într-o singură sumă.

Într-o țară în care legea-i lege și dreptul drept, Ministerul de Interne, - care este organul tutelar superior al averilor comunale, - n-ar fi tolerat asemenea jecmă-

EMIL SÂNGEORZAN

neli. Dar, la noi...?

unui primar liberal din comuna Ilva-Mare, d-l Oanea i-a concesionat toate rămășițele din parchetele exploatare de cooperativa „Regna” pentru ca acesta să le treacă apoi evreului milionar Pfeffermann, care este adevăratul exploatare.

Fabrica cooperativei „Regna” din Vatra Dornei, d-l Oanea a concesionat-o pentru întreg anul curent evreilor Warwick și Spiegel. De asemenea, fabrica din Ilva-Mică toată vara acestui an a fasonat și fasonază lemne, tot pentru acei Warwick și Spiegel.

Din cauza d-lui Oanea, Direcțiunea Regională Silvică din Năsăud, nu are de doi ani director titular, fiindcă d-l Oanea nu vrea să aibă în jurul domniei-sale oameni care ar putea să-i strice socotelile și afacerile. Domnia-sa vrea numai spinări încovoiate. Tot ce-i în jurul domniei-sale este creația sa.

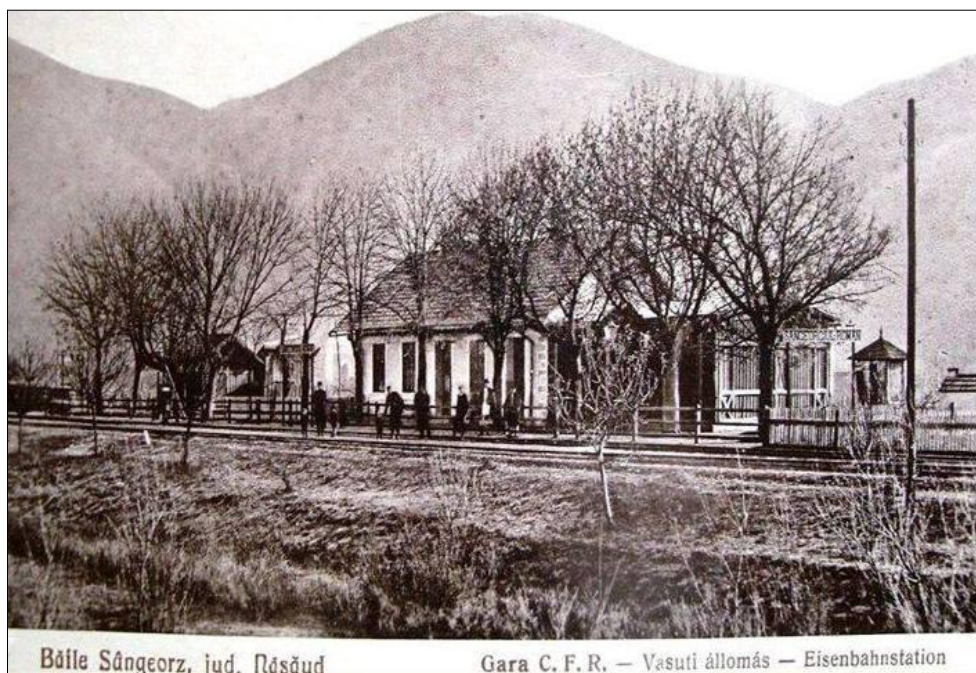
În aceste rânduri am încercat să facem o spărtură în vălul care acoperă ținutul grănicerilor de la Năsăud, vechii ctitori de școli românești sub stăpânire străină, ca să se vadă prin ea, ce fac conducătorii politici de azi ai acestui mândru ținut.

Epigonii... Xenodulii...

Am spus adevărul și numai adevărul.

Dar încă nu am terminat povestea...

Scris la a 70-a aniversare de la moartea lui Vasile Nașcu, cel fără cruce la mormânt¹.

Băile Sângeorz, iud. Năsăud

Gara C. F. R. — Vasuti állomás — Eisenbahnstation

¹ *România Nouă*, Cluj, Anul V, 1937, nr. 190, p. 4.

DIN GRANIȚĂ

Împărțirea administrativă a județului Năsăud

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în baza art. 380 din Legea pentru unificarea administrativă, prin Înaltul Decret Regal nr. 2465 din 25 septembrie 1925 (vezi Monitorul Oficial nr. 220 din 7 octombrie 1925) s-a determinat limitele teritoriale, numărul și numele comunelor, din care se compune județul nostru, care a primit numirea „Năsăud”. Tot în baza aceluși articol din menționata lege, Ministerul de Interne cu Deciziunea nr. 87615 din 9 octombrie 1925 (vezi Monitorul Oficial nr. 223 din 10 octombrie 1925) a împărțit județul nostru în șase plăși și a fixat reședința fiecăruia.

În conformitate cu ordinul nr. 9158 J din 7 octombrie 1925 a Ministerului de Interne, Direcțiunea Județeană pentru executarea dispozițiilor cuprinse în art. II din Înaltul Decret Regal menționat mai sus, s-au dat următoarele instrucțiuni:

1. Modificările aduse circumscripțiilor teritoriale ale orașelor și comunelor vor intra în vigoare la 1 ianuarie 1926. Până la această dată toate orașele și comunele rămân în forma lor actuală.

2. Dispozițiunile privitoare la gestiunile și bugetele județene și comunale vor intra în vigoare la 1 ianuarie 1926.

În consecință, comunele care prin noua delimitare s-au trecut la județul nostru (Arcalia, Chintelnic, Chiraleși, Corvinești (Uifalăul săsec), Cristur-Șieu, Mateiu, Moruț, Sâniacob, Șieu-Măgheruș, Șirioara, Țigău din județul Someș (Solnoc-Doboca), Sălcuța (Fiscut) din județul Cluj (Cojocna) rămân până la 1 ianuarie 1926 tot sub controlul și tutela autorității județene din județul Someș și Cluj, căruia i-au aparținut.

Autoritățile comunale acum amintite vor avea ca pentru orice chestiune de ordin gestionar (modificări de bugete, deschideri de credite, cumpărări, vânzări, verificări de conturi, etc.) să se adreseze tot autorităților județului Someș și Cluj de la care s-au dezlipit.

Numai în ceea ce privește chestiunile de siguranță și de ordin administrativ, cum sunt măsurile de ordine, aplicarea legilor și regulamentelor de ordin general,

ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

întocmirea listelor electorale, alegeri, etc., ele se vor adresa organelor administrative (prefect și pretori) din județul nostru.

Aceleași norme se vor aplica pentru comunele Cârlibaba-nouă și Coșna care vor trece de la județul nostru la județul Câmpulung.

3. Autoritățile comunale își vor păstra competența lor actuală până la data instalării noilor Consilii comunale.

În consecință, normele actuale după care se conduc administrațiile județene și comunale rămân în vigoare până la această dată.

În corespondența oficială se va întrebuița numai noile denumiri care s-au dat comunelor din județul nostru. Pentru evitarea eventualelor confuzii, admitem că după noua delimitare să se scrie între paranteze și denumirea veche, aceasta însă numai până la publicarea noilor denumiri.

Listele electorale întocmite în baza ordinului cu nr. 82287 din 24 septembrie 1925 a Ministerului de Interne, Comisiunea pentru pregătirea instrucțiunilor în vederea aplicării legii pentru unificarea administrativă și supravegherea aplicării acestei legi se vor înainta și din partea comunelor alipite acestui județ de la județele Someș și Cluj, acestei Prefecturi, după ce acelea vor fi afișate de la 7 până la 18 octombrie, adică zece zile. Listele afișate pot fi contestate la Judecătorul de ocol în termen de 10 zile după afișare. Afișarea se va face la localurile Primăriei respective care a întocmit listele. Un exemplar din liste împreună cu o copie a procesului verbal constatând afișarea se va trimite cu 3 zile înainte de expirarea termenului de facerea contestațiilor la Judecătoriile respective spre a le semna la Judecarea eventualelor contestații. Prezentul ordin nu modifică întru nimic ordinul circular cu nr. 7342 din 27 septembrie 1925 a d-lui subprefect al județului Năsăud, ci numai îl completează în baza telegramelor cu nr. 86549 și 23618-1925 a Ministerului de Interne.

În baza ordinului nr. 88091 din 10 octombrie 1925 și ca urmare a ordinelor circulare 82287 și 86549 amintite mai sus a Ministerului de Interne vă atragem atențiunea din nou asupra obligațiunii impuse de art. 382 din legea unificării administrative, privitoare la afișarea listelor de alegători, județeni și comunali, înăuntrul termenului de la 7 la 18 octombrie a. c.

Odată cu afișarea lor veți aduce la cunoștința publică că orice alegător care se găsește în condițiunile legii, poate îndrepta în termen de 10 zile de la afișarea listelor, cereri la judecătorie, respectiv pentru ștergerea a celor înscriși pe nedrept sau pentru înscrierea celor omiși din eroare. Veți mai arăta de asemenea că Judecătorul se va pronunța în camera de Consiliu în termen de 8 zile de la primirea cererii, fără citarea părților.

Cei interesați pot lua la cunoștință de ziua de judecată din afișarea termenelor, care se va face la judecătorie și pot să susțină cererile lor personal sau prin memorii anexate la cereri.

D-nii judecători sunt îndatorați de lege ca să comunice de îndată primarilor, respectiv ștergerile sau adausurile făcute în liste.

ÎMPĂRȚIREA ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

Odată aceste comunicări primite, autoritatea comunală va lua măsuri ca în conformitate cu art. 158 din lege să treacă numele alegătorilor rămași definitiv înscrisi într-un registru special numerotat și parafat de Judecătorul de ocol. Copie după acest registru se va trimite judecătoriei de ocol respective.

În localitățile unde alegătorii sunt în număr mare, autoritatea respectivă poate publica listele definitive și în broșuri.

Comunele vor întocmi aceste registre după formularul care va avea următoarele rubrici:

- numărul de ordine;
- numele de familie și prenumele în ordine alfabetică;
- domiciliul;
- vârsta;
- ocupațiunea;
- alegător comunal;
- alegător județean;
- observațiuni (în această coloană se va trece dacă a fost înscris de judecătorul de ocol și orice alte observații).

Instrucțiunile și dispozițiunile prezente se vor aduce la cea mai mare publicitate, pentru ca fiecare cetățean să-și cunoască drepturile ce are de la lege și să le poată executa la timp.

Considerând că pretorii titulari ai noilor plăși nu sunt numiți, pentru că Serviciul Administrativ și de Siguranță să nu sufere, dispunem ca comunele care și până acum au aparținut județului nostru, afară de Coșna și Cârlibaba, să înainteze rapoartele și cererile tot domnilor pretori de până acum, iar comunele alipite județului nostru din județele Someș și Cluj să înainteze corespondența lor până la alte dispozițiuni domnului pretor al plășii Beșineu în Bistrița.

Comunicăm mai jos, în formă de tablou, noua împărțire administrativă a județului nostru.

Bistrița, la 13 octombrie 1925

Prefect, S. Haliță

Secretar, G. Onoe¹

¹ *Gazeta Oficială a județului Bistrița-Năsăud (Prefectura județului Năsăud, nr. 975-1925), Anul XXIII, 1925, nr. 40-42, pp. 105-106.*

TABLOU

cu noua împărțire administrativă a județului Năsăud

Comună urbană reședință: Bistrița

Comună urbană nereședință: Năsăud

Numărul plășilor: 6
Numărul comunelor rurale: 106

Plasa Bârgăului, reședința: Prundul-Bârgăului

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Aldorf		
2.	Bistrița-Bârgăului	Borgobistrița	
3.	Cușma		
4.	Dorolea		
5.	Ghinda		
6.	Iad		
7.	Jelna		
8.	Josenii-Bârgăului	Borgojoseni	
9.	Mijlocenii-Bârgăului	Borgomijloceni	
10.	Mureșenii-Bârgăului	Borgomureșeni	
11.	Orheiul-Bistriței	Orheiu	
12.	Petriș		
13.	Prundul-Bârgăului	Borgoprund	
14.	Rusul-Bârgăului	Borgorus	
15.	Satu-Nou	Uifalăul de sus	
16.	Slătinița	Pintic	
17.	Susenii-Bârgăului	Borgosuseni	
18.	Tiha-Bârgăului	Borgotiha	

 TABLOU CU NOUA ÎMPĂRȚIRE ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

Plasa Lechința, reședința: Lechința

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Albeștii-Bistriței	Ferihaz	
2.	Arcalia		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
3.	Bungard		
4.	Chintelnic		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
5.	Chiraleși		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
6.	Corvinești	Uifalăul săsesc	De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
7.	Crainimăt		
8.	Cristur-Șieu		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
9.	Dipșa		
10.	Galații-Bistriței	Galați	
11.	Heidendorf	Beșineu	
12.	Herina		
13.	Lechința		
14.	Mateiu		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
15.	Moruș		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
16.	Sălcuța	Fiscut	De la jud. Cluj (Cojocna)
17.	Sărata	Șomfalău	
18.	Sărățel		
19.	Sângeorgiul-Nou	Sângeorgiul săsesc	
20.	Sâniacob		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
21.	Sigmir		
22.	Șieu-Măgheruș		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)

TABLOU CU NOUA ÎMPĂRȚIRE ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

23.	Șirioara		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
24.	Tonciu		
25.	Țigău		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)
26.	Vermiș		De la jud. Someș (Solnoc-Doboca)

Plasa Mocod, reședința: Mocod

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Blăjenii-de-Jos	Blașfalăul de jos	
2.	Blăjenii-de-Sus	Blașfalăul de sus	
3.	Caila		
4.	Găureni		
5.	Mintiu		
6.	Mititei		
7.	Mocod		
8.	Nimigea-de-Jos	Nimigea ungurească	
9.	Nimigea-de-Sus	Nimigea română	
10.	Poienile-Zăgrei	Poieni	
11.	Runcul-Salvei	Runc	
12.	Suplai	Plai	
13.	Tăure		
14.	Zagra		

Plasa Năsăud, reședința: Năsăud, comună urbană

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Bichigiu		
2.	Cepari	Cepan	
3.	Coșbuc	Hordou	
4.	Dumitra	Dumitrea mare	
5.	Jidovița	Tradam	

TABLOU CU NOUA ÎMPĂRȚIRE ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

6.	Lușca		
7.	Parva		
8.	Prislop		
9.	Rebra	Rebra mare	
10.	Rebrișoara		
11.	Romuli		
12.	Salva		
13.	Tărpiu		
14.	Telciu		

Plasa Sângeorz-Băi, reședința: Sângeorz-Băi

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Feldru		
2.	Ilva-Mare	Ilva mare	
3.	Ilva-Mică	Ilva mică	
4.	Leșu		
5.	Maier		
6.	Măgura-Ilvei	Măgura	
7.	Nepos		
8.	Poiana-Ilvei	Poiană (Sântiosif)	
9.	Rodna	Rodna veche	
10.	Sângeorz-Băi	Sângeorzul român	
11.	Șanț	Rodna nouă	

Plasa Șieu, reședința: Șieu

Nr. crt.	Denumirea nouă a comunei	Denumirea veche a comunei	Observații
1.	Ardan		
2.	Bârla		
3.	Budacul-de-Jos	Budacul săsesc	
4.	Budacul-de-sus	Budacul român	
5.	Buduș		
6.	Cucutenii-pe-Șieu	Șirling	
7.	Domnești	Bileag	

 TABLOU CU NOUA ÎMPĂRȚIRE ADMINISTRATIVĂ A JUDEȚULUI NĂSĂUD

8.	Dumitrița		
9.	Gledin		
10.	Jeica		
11.	Lunca	Friș	
12.	Mărișelu	Nușfalău	
13.	Monariu		
14.	Monor		
15.	Nețeni	Neț	
16.	Ragla		
17.	Ruștior		
18.	Sânt-Ioana		
19.	Sebeș		
20.	Simionești	Șimotelnic	
21.	Șieu	Șieul mare	
22.	Șieuț		
23.	Șoimuș		

Notă: Comunele Cârlibaba nouă și Coșna au trecut la jud. Câmpulung¹.

¹ *Gazeta Oficială a județului Bistrița-Năsăud*, Anul XXIII, 1925, nr. 40-42, pp. 107-108.

„CALENDARUL ARDEALULUI”, DIN 1943

întocmit de Constantin Hagea, Iustin Ilieșiu și Corneliu Coposu

ICU CRĂCIUN

Predecesoarele viitoarelor almanahuri au fost calendarele (format carte) care au jucat un rol important în difuzarea culturii în rândul populației. Primii care le-au făcut și promovat au fost reprezentanții Școlii Ardelene. Cele mai importante au fost cele tipărite la Buda. În amintirile sale, C. Negruzzi scrie că ele erau așteptate cu interes atât dincoace, cât și dincolo de Carpați. Primele calendare românești au apărut la Brașov, în 1733, apoi la Iași, în 1785 (273 de pagini cu caractere slavone), Sibiu în anii: 1794, 1797, 1802, 1803, Viena în 1794, București în 1795 și Buda în: 1806 (în care găsim și un fragment din *Istoria, lucrurile și întâmplările Românilor* a lui Samuil Micu-Klein), 1807, 1809, 1810, 1814, 1815, 1816 și 1817.

La Biblioteca Universitară Cluj-Sibiu, există *Calendarul Ardealului*, din 1943 (cu nr. 2245), tipărit la București, de 320 de pagini, avându-l ca autori pe dr. Constantin Hagea (1909-1960), directorul ziarului *Ardealul* (fost deținut politic, decedat într-o pușcărie comunistă (Râmnicu-Sărat) în anul 1960), Corneliu Coposu (1914-1995) (fost deținut politic, cu 17 ani de pușcărie comunistă, decedat în anul 1995) și poetul măierean Iustin Ilieșiu (1900-1976), autorul *Sângerărilor Ardelene*, (cu peste 50 de cărți publicate înainte de 1945, marginalizat de regimul totalitar comunist, decedat în 1970). În 1943 cu toții erau în floarea vârstei, bărbați care visau la reîntregirea patriei, căci nu întâmplător calendarul are drept motto: „Închinăm această înmănușă de așchii luminoase, desprinse din suflet ardelenesc, celor cari au zidit România Mare de ieri și celor cari vor împlini România Mare de mâine”. Visul lor avea să devină realitate doar parțial, Ardealul de Nord a revenit la Patria Mamă, dar Basarabia, partea de nord a Bucovinei și alte trei județe din sudul Basarabiei au fost rupte din trupul țării de către autoritățile sovietice și așa au rămas până astăzi. Calendarul despre care scriem este dedicat Majestății Sale, Regele Mihai I: „Cel dintâi gând de dragoste cucernică și credință veșnică – notează autorii – se îndreaptă spre REGELE ȚĂRII, simbolul unității și al reîntregirii”, și are atașate versurile din Imnul Regal: „Fie Domn./ glorios peste noi!/ Fie'n veci, norocos în război.” Scopul alcătuirii acestui calendar era acela de a îmbărbăta atât românii rămași în Ardealul de Nord, cât și refugiații ardeleni din Regatul României.

La început, fiecare lună are câte două citate, alese cu multă pricepere de către autori, din: Mihai Viteazul, Luigi Palma, episcopul Inochentie Micu-Klein, Thomas Mann, Horia, Clemenceau, Simion Bărnuțiu, Herder, Avram Iancu, Millerand, Gheorghe Barițiu, Buluntschli, Aurel C. Popovici, Rudolf von Ihering, Iuliu Coroianu, Friderich von Hellvald, Vasile Lucaciu, Montesquieu, dr. Ioan Rațiu, Confucius, Iuliu Maniu și T. Mammiani. Firește, nu lipsește horoscopul fiecărei luni, comemorările sau omagierile cele mai importante ale marilor oameni de ispravă din istoria patriei.

Urmează *O cronică a momentelor însemnate din istoria Ardealului* (de la anul 4 D. C. și până în anul 1920) și *Răscruci și făclii din istoria Ardealului* (de la descălecarea romană din 106 D. C. până la Marea Unire din 1918). Interesante sunt și *Mențiunile despre Români în cronicile*

ICU CRĂCIUN

bătrâne (începând cu anul 315 D. C. și până în 1360, odată cu *Descălecarea voievodului Moldovei*). Pentru cei interesați de statistici, există *Datele statistice privitoare la România cu cifre care arată situația din Ardeal în anul 1942*.

Poeții ardeleni refugiați sunt prezenți cu cel puțin o creație; amintim pe: Petre Pop (originar din jud. Bistrița-Năsăud) cu *Am auzit trecând cocorii*, Petru Bucșa cu *Țara mea*, Vasile Bucur cu *Rondelul râului cu repezi unde*, Mircea Marcoiu cu *Au înflorit salcâmi și pe aici....*, Ion Apostol Popescu cu *Din Cântarea Transilvaniei*, Donică Oprea cu *La biserica din Vale*, I. V. Spiridon cu *Cântec pribeag și Vânt de nebunie*, V. Copilul-Cheatră cu *Rugăciune pentru Țara mea*, V. Poiană cu *Fata negrelor canoane*, Pavel P. Belu cu *Chemare*, C. D. Ianculescu cu *Horia*, George Popa cu *Transilvanie, gură de rai*, Constantin Miu Lerca cu *Sus, opincă!*, Grigore Bugarin cu *Ciobăniță*, Emil Zegreanu cu *Mi-e fruntea manuscris mototolit* și Petre Setca cu *Evadare* (fiecare autor cu poza sa); de asemenea, este publicată poezia *Răsunetul*, de A. Mureșanu (actualul Imn al României), poezia *Cântec barbar*, de G. Coșbuc, iar din Goga, *La noi...*

Lucian Valea (1924-1992), originar din comuna Șanț, jud. Bistrița-Năsăud, publică poezia *Autoportret*; din cele șapte strofe cităm ultimele trei:

„Și mă caut în vreme, mă aud,
Mă văd în faptă, una cu cuvântul,
Plecat pe plug, arând din greu pământul
Lăsat din moși strămoși la Năsăud.

Eu sunt din glasul vremurilor desprins,
Năvalnic tunet bubuind spre mâine.
Nu sunt cenușa arsă ce rămâne,
Sunt foc din focul sângelui aprins,

Nu-i graiul meu cu care strig și gem,
Nu-i viața mea ce-o risipesc prin ani,
Eu sunt plămada a sute de țărani
Îndrăgostit de slavă și blestem”.

Celălalt poet din comuna Maieru, jud. Bistrița-Năsăud, Iustin Ilieșiu, publică poeziile: *Popas lângă Troiță*, *Biserița veche* și *Moartea fetei din Ardeal*. De altfel, când Virginia Irimie scrie despre *Asociația Ardealul de Nord*, asociație înființată în 1941, care a organizat conferințe ținute de mari personalități ale vremii, cu scopul de a îmbărbăta românii, primul dintre poeți pe care îl amintește este I. Ilieșiu. „Dintre acești inimoși poeți ardeleni – va scrie ea – vom aminti pe cel mai proeminent fiu al Munților Rodnei IUSTIN ILIEȘIU, cântărețul cel mai de seamă al durerilor și poienilor ardelenene”. Printre mulți alții, amintiți aici, sunt și Lucian Valea (1924-1992) și poetul din Bistrița Bârgăului Ion Th. Ilea (1908-1983). La fel va proceda și V. Copilul-Cheatră când va prezenta poezii refugiuului; din Iustin Ilieșiu va cita versurile

„Ori unde rătăcesc în lume,
Biet călător, precum e valul,

CALENDARUL ARDEALULUI, DIN 1943

De e senin sau e furtună,
Eu port în inimă Ardealul.

De-aud un cântec de durere
Sau doina dacă mă îmbată,
În tremurări de melodie
Eu simt Ardealul de-altădată.

La-altare de străvechi biserici
Preoții când cădelnițează,
Genunchii gândurilor mele
Pentru Ardeal îngenunchează”.

Din poetul Lucian Valea citează poezia *Noi*:

„Noi n-am avut răgazul să cântăm
Minunile și chiotul naturii,
Cî'n versuri pururea să frământăm
Strunit, în spume, armăsarul urii.

Noi n-am avut sub cerurile sure
O stea să ne legăm de ea elanul,
Ci sângerând pe drumuri de pădure
În stele ne cătam icoană neamul.

N'am stat în umbra serilor înalte
Să ni s'adape din azururi ochii,
Și'n gândul nostru n-au lucit involte
Mătăsuri și nici foșnete de rochii.

Și de ni s'au aprins ca jarul anii
Și patimi surde ne-au vuit în sânge,
Simțeam cum se răscoală'n noi țărani
Și jalea neamului sortit a plânge”.

Despre bîrgăuanul Ion Th. Ilea, autorul notează: „Nu putem încheia aceste scurte treceri în revistă, fără să nu pomenim aici desigur și de ultima culegere de poeme ale poetului ION TH. ILEA: *Întoarcere*. Ion Th. Ilea trăiește prin ruralismul poeziei lui. Un ruralism viguros care a primenit flora poeziei și i-a lărgit modul de exprimare. *Întoarcerea* lui Ilea a prilejuit criticilor o largă posibilitate de a consacra poezia refugiului și, prin ea, rostul și necesitatea poetului de luptă”.

Alături de cei de mai sus sunt citați și: Florica Ciura-Ștefănescu, I. V. Spiridon, Petre Bucșa, Vasile Bucur, Ion Apostol Popescu, George Popa, Al. Negura, Donica Oprea, Traian Dragoș, Grigore Popa, Dimitrie Danciu și D. Savu.

ICU CRĂCIUN

O proză scurtă publică sublocotenentul Iosif Rațiu, intitulată *Moartea caporalului*.

Articolele publicate de Corneliu Coposu sunt de o înaltă ținută patriotică românească. Ele poartă titluri semnificative: *Tradiția istorică a Ardealului românesc*, *Cu fruntea sus*, un îndemn pentru românii refugiați de a nu-și pierde nădejdea că Ardealul de Nord va reveni României, apoi *Pe cărarea întregirii* și *Suplex Libellus Valachorum* (Petiția Valahilor din Transilvania), redactat de consilierul aulic român Iosif Meheșiu și „prezentat împăratului de la Viena în anul 1791 de către episcopii Bob și Adamovici” (este vorba de Ioan Bob, episcop greco-catolic de Blaj și Gherasim Adamovici, episcopul ortodox al Transilvaniei; adevărul este că *Suplexul* a fost redactat de reprezentanții Școlii Ardelene).

La fel procedează și Constantin Hagea în articolul *Suflet ardelean* sau când reproduce un fragment intitulat *Malaia Beloziorca*, din volumul *Zile și nopți în Stepa Nagaică*; prezentarea de către acesta a câtorva refugiați ardeleni care s-au realizat în capitală dovedește că autorul s-a documentat minuțios; pe Mihai Popovici îl prezintă cu titlul *Un mare Ardelean*, „un strălucit reprezentant al generației care a zidit România Mare de ieri”, pe Victor Iliescu, fost secretar al Reuniunii Comercianților și Meseriașilor Români din Cluj, fondatorul, în 1935, a întreprinderii *Manufactura Națională de Porcelan*, Vasile Petrișor, fost comisar de poliție în Cluj, expulzat din Ardeal, cel care a înființat la București o fabrică de săpun, Ion Borgovan, născut în Rupea, ajuns mare comerciant în capitală, Ion Cojocar, din Homorod, fost președinte al echipei sportive *Victoria*, devenit comerciant de confecții, V. Cristea, ajuns mare ceaprazar și specialist în croitorie militară, Andrei Farcaș, fost comerciant la Viena și Cluj, fost membru al societății România Jună (a ajutat mulți studenți români), refugiat în București, unde a înființat un mare magazin de blănuri, Silviu Florea, ardelean din jud. Alba, a deschis în capitală o mare întreprindere de textile (pânzeturi și tricotate) sau Romulus Cioflec, din Feldioara Brașovului, ajuns unul din marii librari ai capitalei. Mulți, foarte mulți n-au plâns pe umărul nimănui, au ajuns oameni de ispravă chiar dacă au dus dorul Ardealului. Același C-tin Hagea povestește cu humor, pe trei pagini, celebra întâmplare cu poezia *Ați fost vreodată la Abrud?*, scrisă de Iustin Ilieșiu.

Ion Apostol Popescu îi închină un articol mitropolitului ortodox al Ardealului, dr. Nicolae Bălan (născut în 27 aprilie 1882 în Blăjenii de Sus, jud. Bistrița-Năsăud și decedat în 6 august 1955 la Sibiu), iar dr. Romulus Fersigan episcopului dr. Valeriu Traian Frențiu (1875-1952), episcop român, mort în închisoarea comunistă de la Sighet în anul 1952. (amintim faptul că a fost beatificat pe Câmpia Libertății din Blaj, în 2019, și este sărbătorit de catolici și greco-catolici în 2 iunie, alături de ceilalți episcopi greco-catolici: Vasile Aftenie, Ioan Suci, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu și Iuliu Hossu). Articole interesante scrie preotul Ion Costea: *Peisaj etnic transilvan* ori cel care poartă titlul *Călăuze de dincolo de mormânt*, unde scrie despre Ion I. C. Brătianu, Tache Ionescu și Nicolae Filipescu, sau cele despre sosirea lui Simion Bărnuțiu la Blaj (este citat și fragmentul din *Istoria Românilor* a lui Al. Papiu Ilarian) ori cum a murit acesta.

Pe aceeași linie cu Coposu și Hagea scriu și: Gheorghe Pop în articolul stufos *Unitate națională*, Valer Moldovan în *Cuvinte despre Ardeal*, Gabriel Țepelea în *Viața culturală în Transilvania de Nord*, Ion Apostol Popescu în *Transilvania și sufletul românesc*, năsăudeanul Dumitru Nacu în *Flori d'albe de măr*, Ioan Popa-Zlatna în *Drumul dezrobirii moșilor* și în *ASTRA în viața neamului*, dr. Gheorghe Munteanu în *Statul Român și refugiații*. Scriitorul, dramaturgul, pictorul și muzicianul Dariu Pop, originar din comuna Măgura Ilvei, județul Bistrița-Năsăud, scrie un emoționant articol intitulat. *Am fost și-oiu fi!* O scrisoare plină de

CALENDARUL ARDEALULUI, DIN 1943

afecțiune adresată d-nei Elena Pop Hossu-Longin, decedată în 15 mai 1940, este compusă de I. V. Munteanu.

Un loc aparte îl ocupă *Testamentul lui Avram Iancu* din 20 decembrie 1850, fragmentul lui Eminescu despre Ardeal din articolul *Politica slavă și Europa*, publicat în *Timpul* pe vremea Războiului de Independență din 1877-1878, spicuirile dintr-o scrisoare a lui Alecu Golescu despre Ardeal, adresată lui Ion Ghica la 1848, „sentința pronunțată peste corpul mort” al lui Crișan, rostită de contele Antoniu Iankovitsch, „Sentința în procesul lui Horia – Cloșca”, cele 12 hărți etnografice despre Ardeal, întocmite de străini, începând cu anul 1855.

Emil Boșca-Mălin (1913-1976), istoric, jurist, folclorist, născut în comuna Maieru, jud. Bistrița-Năsăud, fost director al publicației *Plaiuri năsăudene* în perioada refugiului (fost deținut politic timp de 12 ani în pușcăriile comuniste), scrie în articolul *Mărunțișuri* despre *Procesul lui Barițiu, Gazetărie...*, *Despre amor și altceva și Țiganu și aioplanu*.

Despre situația refugiaților din Ardealul de Nord avem și alte articole: *Asociația românilor refugiați și expulzați din Ardealul cedat prin verdictul dela Viena* (scopul asociației, președinții de onoare, Comitetul său central și comitetele județene ale Asociației), *Legile care asigură drepturi și privilegii refugiaților Ardeleni*, de dr. Romul Pop, *Căminul Cultural al Refugiaților Ardeleni*, de Iustin Hondrea, Emil Marincaș, director al *Căminului Studenților Ardeleni Refugiați*, prezintă acest locaș realizat de ardeleni în capitală, *Despre Cooperativa Refugiaților Ardeleni* scrie directorul acesteia, Traian Horia Neagu, *Activitatea Secțiunii Banat a Românilor Expulzați și din Ardealul de Nord*, de I. Bagiu.

Cu siguranță, vă va stârni interesul și lista cu *Cărți străine despre Ardeal* în: germană, italiană și franceză; în română sunt amintiți 3 autori: M. Eminescu cu studiul *Bucovina și Basarabia. Studiu istorico-politic* (1941), prezentat de prof Crețoiu (173 de pagini), V. Theodorescu cu *Transilvania sub Maghiari și Români* (1941, 244 de pagini) și dr. Horia Ursu cu *Bastionul de răsărit al Europei: Poporul Român* (1941, 28 de pagini). O altă listă impresionantă cuprinde numele membrilor Ordinului *Ferdinand I*, o alta cu numele tuturor profesorilor universitari Cluj-Sibiu (toate facultățile) de la data de 1 ianuarie 1940; de asemenea, sunt prezentați și Cavalerii Ordinului Mihai Viteazul, Clasa I, Clasa II și Clasa III (sute de nume de români care, cu siguranță, au trecut la cele veșnice). O altă listă lungă cuprinde *Nume de Eroi Ardeleni căzuți pe diferite fronturi în cel de-Al Doilea Război Mondial* (cu localitatea de proveniență, județul, precum și localitatea, ziua, luna și anul unde au căzut). Din județul Bistrița-Năsăud am reținut următoarele nume:

1. Sergent voluntar Gh. V. Tudoriță, din Mocod, jud. Năsăud, mort în urma unei boli contactate la datorie.

2. Căpitan Virgil Podoabă, din Bistrița, căzut în aceeași luptă grea de la Malaya Belozorca în ziua de 23 septembrie 1941.

3. Sublocotenent în rezervă Suci Ioan, student în drept și medicină, născut în Mateiu, jud. Năsăud, căzut la Marea de Azov în 24 septembrie 1941.

4. Locotenent-colonel Octavian Petreanu, din comuna Mintiul Năsăudului, căzut la Odesa în ziua de 6 octombrie 1941.

5. Locotenent Ciurea Gheorghe, din Bistrița-Bârgăului, jud. Năsăud, căzut la 2 septembrie 1942, la Stalingrad.

6. Căpitanul Macedon Ușeriu, din Valea Bârgăului, căzut în ziua de 27 septembrie 1941 la Marea de Azov.

ICU CRĂCIUN

7. Sublocotenent Prohase Nicolae, din jud. Năsăud, căzut în fața Sevastopolului, la 11 iunie 1941.

8. Căpitan Octavian Bota (nu este trecută localitatea unde s-a născut), căzut la Harkov, în ziua de 24 mai 1942.

Artistul plastic Ion Vlasiu scrie un interesant articol intitulat *Școala plastică ardeleană*.

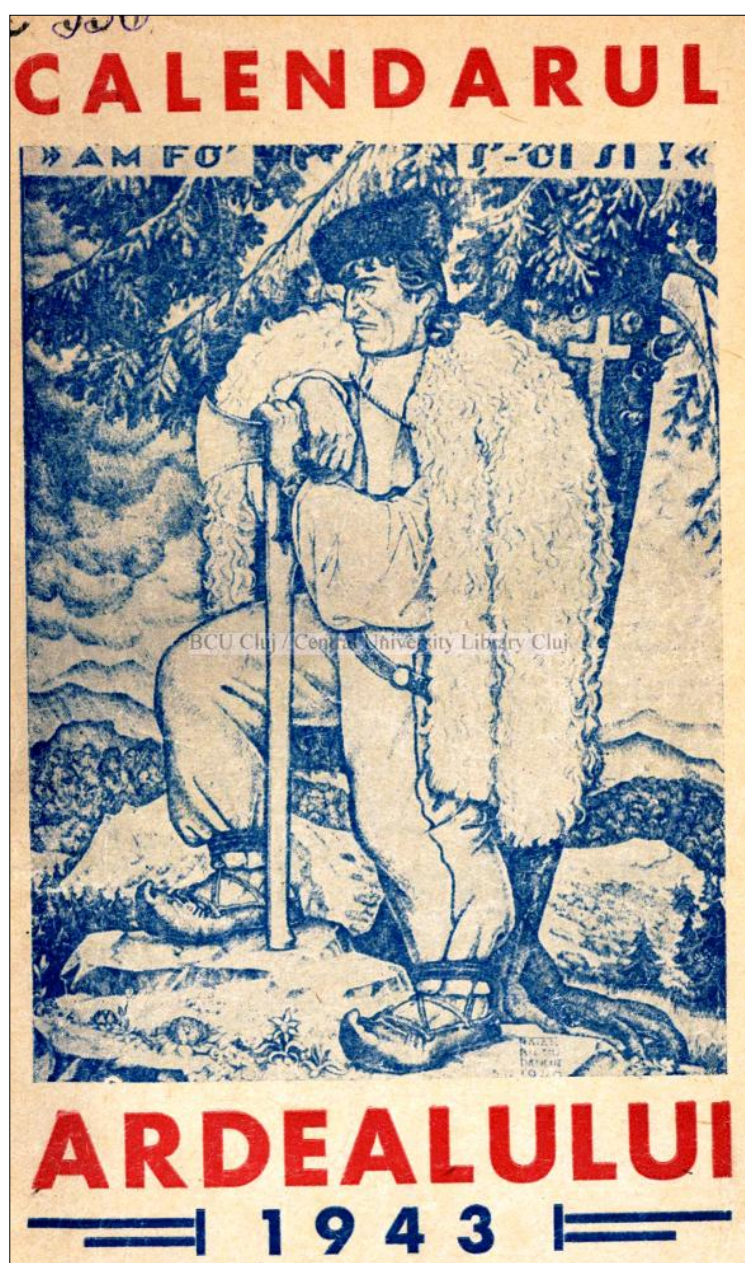
V. Marian prezintă *Băncile din Ardeal*, unde un spațiu însemnat i se acordă băncii

Aurora din Năsăud, iar I. V. Munteanu scrie articolul *Câteva aspecte ale Industriei și Comerțului din Ardeal*. I. D. Pitu publică articolul *Rolul „Primei Ardelene” în viața economică a Ardealului (14 mai 1911-14 mai 1942)*.

Alte articole sunt nesemnate: *Armata Română a salvat Europa – Distrugerea bolșevismului din Ungaria (1919)*, prezentarea doctorului I. Jovin, *Mărturii germane și maghiare despre Ardealul românesc*, *Cuvinte ungurești despre Românii din Ardeal*, *Biserica și Statul*, prezentarea detaliată a *Societății Astra din Arad*, odată cu fuzionarea Fabricii de vagoane, Turnătoriei de Fier și cu Societatea Anonimă de Automobile „Marta”.

Există și multă publicitate acordată diferitelor întreprinderi, bănci, hoteluri, fabrici, tipuri de bere, țigări, ziare, magazine etc.

Astăzi, acest calendar ar putea fi un adevărat manual de istorie a României, de aceea, o retipărire a sa ar fi binevenită; poate se sesizează cine trebuie.

COMUNISM

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

ALEXANDRU DĂRĂBAN¹

81. CONTRA PETRE

- a) Runcul Salvei, Năsăud, 18.07.1914;
- b) Găureni;
- c) Țărani mijlocași;
- d) Preot ortodox, chiabur;
- e) În trecut și în prezent neîncadrat;
- f) 2 ani (scris în creion);
- g) – în anul 1946 a făcut propagandă în favorul P.N.Ț. Maniu, spunând că la reușita comuniștilor bisericile vor fi distruse;
 - în 1948 a făcut propagandă contra unificării bisericilor;
 - în 1949 a luat legătura cu fugarul Bradea Alexandru îndemnându-l să stea fugar căci în primăvara anului 1950 va fi război. I-a promis că îi va face legătura cu banditul Boșotă Grigore care îi este văr;
 - în 1949 a instigat contra colectării cartofilor;
 - în 1950 lansează zvonuri alarmiste prin Finegari Gavrilă că va începe războiul și că vitele țăranilor vor fi duse la ruși;
 - în 22 martie 1950 a spus că în biserică niciodată nu va vorbi despre pace, căci biserica nu este loc de propagandă.
- h) nu are nici o completare².

82. HOSTEA SIDOR

- a) Zagra, Năsăud, 3.08.1900;
- b) Zagra;
- c) Țărani mijlocași;
- d) Agricultor, chiabur;
- e) În trecut P.N.Ț. Maniu, în prezent neîncadrat;
- f) 1 an și 6 luni (scris în creion);

¹ Acest serial l-am început din numărul 7(83) al revistei.

² Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), Fond Documentar, dosar nr. 6843, fila 34, poz. 81.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

g) – în timpul erei maghiare a fost primar și informator al jandarmilor unguri;
 - în 1949 a lansat zvonul prin comună că în primăvara anului 1950 va fi război și comuniștii vor fi trași la răspundere;
 - s-a exprimat față de Rus Elisei că în multe locuri sunt încă maniști care îl scapă pe el de oriunde;
 - influențează autoritățile în așa măsură încât secretarul comitetului s-a exprimat față de președintele comitetului că nu poate lovi în chiaburi căci în caz de schimbare, lui îi vor da în cap;

h) nu are nici o completare¹.

83. FETINCA TĂNASE

a) Runcul Salvei, Năsăud, 1896;
 b) Runcul Salvei;
 c) Țărani mijlocași;
 d) Agricultor chiabur și opincar;
 e) În trecut P.N.Ț. Maniu, în prezent neîncadrat;
 f) 1 an (scris în creion);
 g) – în anul 1948 nu și-a predat cota de cartofi spunând că are oamenii care să-l scape și că în curând se va schimba lumea;
 - a sabotat însămânțările de toamnă;
 - în ziua de 2.03.1950, prin țăranul Anchidim Petre, a lansat zvonul că China a fost ocupată de aviația anglo-americană și că în primăvara aceasta tot aviația americană va ocupa și țara noastră. A spus aceste lucruri că le știe dintr-un ziar;
 - lansează zvonuri alarmiste cu orice ocazie că va fi război și că se va schimba lumea aceasta.

h) apare o completare de 6 luni scrisă în creion².

84. NISTOR SIDOR

a) Năsăud, 18.02.1898;
 b) Năsăud;
 c) Țărani mijlocași;
 d) Agricultor chiabur;
 e) În trecut fost manist, în prezent neîncadrat;
 f) 1 an și 6 luni; 1 an (scris în creion);
 g) – în 1949 a instigat printre vecinii săi ca să nu predea cotele de cartofi care și așa se colectează pentru evreii care sunt duși în Rusia. Tot atunci a făcut instigări în rândurile populației contra colectării porumbului, spunând că pe timpul maniștilor nu s-a colectat și totuși au avut ce mânca;
 - este în legătură cu numitul Chitul Traian, față de care s-a exprimat că acum la conducere sunt numai evrei și că Hitler a făcut destul rău că nu i-a exterminat pe toți;
 - în luna martie 1950 a spus că evreii au băgat în pușcărie pe Nașcuț Nicolae, bun român, dar va veni timpul când vor și ei aranjați cum au fost aranjați de Hitler;
 - a mai spus că dacă la conducere ar fi români, nu ar intra atâția nevinovați în pușcărie.

¹ *Ibidem*, poz. 82.

² *Ibidem*, poz. 83.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

h) apare o completare de 1 an scrisă în creion¹.

85. CHITUL TRAIAN

a) Năsăud, 20.03.1906;

b) Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

d) Avocat epurat;

e) În trecut P.N.Ț. Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 an; 18 luni (scris în creion);

g) – în anul 1946-1947 ajută bursierii care erau maniști;

- în 1947 în loc să liciteze pământul Fondurilor Grănicerești pentru oamenii săraci, l-a lucrat el;

- în anul 1946, într-o adunare a partidului, a spus că pe răspunderea lui să-i dea în cap aceuia care va vorbi ungurește sau evreiește;

- în 1947-1948 a stat fugit timp de 9 luni;

- în 1948 a instigat populația să nu treacă la religia ortodoxă, netrecând nici el personal;

- în ziua de 3.11.1949 fetița lui de la grădiniță a spus că ea nu se joacă numai cu fete de român pentru că ea este româncă;

- în ziua de 15.03.1950, cu ocazia sărbătorii naționale maghiare, a spus că se vede că stăpânii țării nu sunt români, ci străinii și că acești unguri țin sărbători naționale pe pământ românesc.

h) apare nici o completare de 12 luni scrisă în creion².

86. TIRON DUMITRU

a) Rebrișoara, Năsăud, 21.10.1911;

b) Rebrișoara;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor mijlocas, casier, predicator;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) – este predicatorul cultului baptist din comuna Rebrișoara care în adunarea din 16 octombrie 1949 a spus că autoritățile nu știu ce fac când interzice credincioșii lor să se roage fiecare cum vrea;

- în ziua de 11 decembrie 1949 a spus că sunt chinuiți mulți nevinovați, dar va veni lumea cea bună când toți aceștia vor fi răsplătiți;

- în fiecare adunare ține conferințe unde arată că va veni o altă domnie, cea adevărată, care va zdrobi lumea aceasta rea, spune că suntem sub jug străin căruia nu-i este milă de noi, arată că războiul care va veni, cum scrie Biblia, va doborî toate domniile de astăzi și sfătuiește populația să urmeze drumul cel adevărat;

- sub influența acestui predicator, membrii cultului baptist sunt hotărâți de a suferi și ei ca martiri, ca pe urmă să fie răsplătiți.

h) nu apare nici o completare¹.

¹ *Ibidem*, poz. 84.

² *Ibidem*, fila 35, poz. 85.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

87. MANCIU GHEORGHE

a) Tăure, Năsăud, 18.05.1911;

b) Tăure;

c) Agricultor mijlocăș;

d) Agricultor chiabur și mecanic;

e) În trecut Manist, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani; 18 luni (scris în creion);

g) – la alegerile din 1946 a făcut propagandă pentru Partidul Manist;

- în toamna anului 1949 nu și-a predat cota de porumb spunând că nu are; tot atunci a vândut 200 kg. cu 5.000 lei chiaburului Fătu Ioan;

- nu s-a prezentat la treieratul trifoiului numai la intervenția miliției, în loc de 70% uium a luat 30-40% uium, primește lunar 270 kg. de porumb de la COMCEREAL Beclean pentru întreținerea familiei de la Sfat;

- în ziua de 6.04.1950 s-a lansat zvonul în comuna Tăure, care a pornit de la el, că în comuna Iad cu toate că încă nu este înființată gospodăria agricolă colectivă, totuși s-au adunat hainele și vitele și s-au vândut, iar banii s-au depus la bancă;

- în seara zilei de 6.03.1950 în cooperativa din comuna Salva față de chiaburul Scridon Ioan din comuna Mocod și de țăranul sărac Solovăstru Tănase a spus că se va schimba lumea curând și atunci el singur va omori 20 de comuniști;

h) apare nici o completare de 12 luni scrisă în creion².

88. SLĂVOACĂ VALER

a) Lunca-Ilvei, Năsăud, 30.03.1897;

b) Lunca-Ilvei;

c) Țărani mijlocași;

d) Agricultor chiabur;

e) În trecut fost manist, în prezent neîncadrat;

f) 1 an; 18 luni (scris în creion);

g) – în ziua de 13.02.1950 a afirmat față de chiaburul Doboș Oprea spunând că dacă tot așa va ține timpurile, el va fi nevoit să plece din țară, dar are credința fermă că în primăvară va începe războiul și va scăpa de comuniști,

- în ziua de 20 martie 1950 a afirmat față de omul de serviciu de la comitetul provizoriu că nu voiește ca să se prezinte la prestațiile obligatorii și plecând în curte a mers înjurând partidul și guvernul;

h) apare nici o completare de 12 luni scrisă în creion³.

89. ASTALĂȘ VALEA LUCIAN

a) Sângeorz-Băi, Năsăud, 1924;

b) Sângeorz-Băi;

c) Țărani mijlocași;

d) Profesor comprimat;

e) Fost legionar, în prezent neîncadrat. Excluz din P.M.R.;

f) 2 ani; 18 luni (scris în creion);

¹ *Ibidem*, poz. 86.

² *Ibidem*, poz. 87.

³ *Ibidem*, filele 35-36, poz. 88.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

g) – în ziua de 13.02.1950 a afirmat față de mai mulți cetățeni că nu mai poate suferi această nedreptate ce o face regimul, spunând că se va schimba timpul și atunci va căpăta o funcție mai înaltă;

- este un dușman înverșunat al regimului actual, mai cu seamă de la data de când a fost îndepărtat din serviciu pentru atitudine dușmănoasă regimului;

h) apare nici o completare de 12 luni scrisă în creion¹.

90. HUIU IOAN

a) Șieut, Năsăud, 31.07.1913;

b) Rodna;

c) Țărani săraci;

d) Învățător, fost PMR, exclus;

e) În trecut a fost legionar, în prezent neîncadrat, exclus din PMR;

f) 1 an și 6 luni (scris în creion);

g) – în luna ianuarie 1950 acesta s-a exprimat față de mai mult colegi că de ce la conducerea sindicatului salariaților din învățământ să fie unguri, deoarece și românii sunt capabili în acest post;

- este un element ce nutrește veșnic sentimente antidemocratice, fiind totodată și un mare manist, căutând a se manifesta în orice ocazie în așa fel de a nu fi descoperit;

- s-a încadrat de formă în partid, provenit din PSD, și cu ocazia verificărilor a fost exclus. În urma excluderii mereu bârfește partidul căutând a demonstra că excluderea s-a făcut din partea ungarilor și evreilor din partid.

h) nu apare nici o completare².

91. BOLFĂ AUREL

a) Maieru, Năsăud, 27.05.1922;

b) Anieș, Năsăud;

c) Țărani mijlocași;

d) Subofițer deblocat;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 2 ani; 1 an (scris în creion);

g) – în trecut a fost sergent-major în fosta jandarmerie, în prezent deblocat pentru atitudine dușmănoasă față de regimul actual;

- acest element în orice ocazie, în special când este asupra chefului, nu uită să aducă injurii regimului democrat, să preaslăvească pe Antonescu,

- în ziua de 5 martie 1950 și-a bătut femeia și a interzis să meargă cu o sarcină dată de UFDR;

- este un element foarte periculos și pe lângă faptul că la beție are aceste ieșiri antidemocratice, este și mare scandalagiu;

- prin luna februarie a. c. fiind în stare de ebrietate a început să strige că se va îmbrăca din nou în cizmele lui Antonescu acele de lac.

h) nu apare nici o completare³.

¹ *Ibidem*, fila 36, poz. 89.

² *Ibidem*, poz. 90.

³ *Ibidem*, poz. 91.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

92. MIREȘAN OLIMPIU

a) Ilva-Mică, Năsăud, 6.09.1910;

b) Ilva-Mică;

c) Țărani săraci;

d) Profesor;

e) În trecut a fost legionar, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani (scris în creion);

g) – în trecut a fost fruntaș legionar și șeful poliției legionare din orașul Blaj;

- pentru toate aceste motive a fost internat în lagărul Vaslui și eliberat condiționat, însă se observă că nu respectă angajamentul respectiv, deoarece se observă că are unele ieșiri antidemocratice și putem cita cazul din ziua de 8 martie 1950, a afirmat față de brigadierul silvic Dragotă Vasile că este informat precis că în scurt timp americanii vor începe războiul, deoarece s-au făcut mari pregătiri pentru a începe ofensiva în primăvară.

h) nu apare nici o completare¹.

93. BUZILĂ TRAIAN

a) Poiana-Ilvei, Năsăud, 9.09.1911;

b) Poiuana-Ilvei;

c) Țărani săraci;

d) Fost preot, , în prezent funcționar, greco-catolic nerevenit;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) – în ziua de 1 aprilie 1950 pe când se afla în fața bisericii, când împreună cu locuitorul Iloaie Petru din comuna Feldru, printre altele i-a spus acestuia că paștele viitoare la va face cu altă lume, cu oameni noi, civilizați, care vor face dreptate în țară;

- a mai spus că este posibil ca acest lucru să se întâmple mai devreme, pentru că americanii lucrează foarte mult la materiale de război;

- este un element dușmănos regimului actual, un adept a lui Papa, constatându-se acest lucru la data unificării celor două biserici, deoarece acesta a refuzat categoric să revină la ortodoxie, riscând chiar slujba numai pentru a nu reveni.

h) nu apare nici o completare².

94. REDNIC IOAN

a) Petrova, Maramureș, 12.11.1903;

b) Bistrița;

c) Mic burghez;

d) Învățător comprimat;

e) Membru al mișcării hortiste, în prezent exclus din PMR;

f) 2 ani; 18 luni (scris în creion);

g) – din declarația numiților Plăian Mihăilă, Ionașcu Maria și alții, reiese că în ziua de 27.03.1948 a refuzat să cumpere fotografiile tovarășilor din CC al PMR, spunând că toți sunt jidani;

- la 30.10.1949 a lansat zvonul că Cehoslovacia este pe jumătate ocupată de americani și urmează acum România;

¹ *Ibidem*, poz. 92.

² *Ibidem*, poz. 93.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- la 6.01.1950 s-a exprimat cu cuvinte murdare și a înjurat regimul și comuniștii în general, că regimul se va schimba și vor veni americanii;

- la 3.03.1950 a ascultat radio Londra și a lansat zvonul că în vara acestui an România va fi o țară liberă și că vom scăpa de câinii din Răsărit. Și tot atunci a înjurat CC al PMR și că acesta este condus de jidani.

h) apare scris în creion o completare de 6 luni¹.

95. CONDOSCH ERVIN

a) Cușma, Năsăud, 9.01.1915;

b) Cușma;

c) Țăran mijlocaș;

d) Fierar;

e) A fost voluntar în SS și în partidele hitleriste;

f) 2 ani; 18 luni (scris în creion);

g) – 26.06.1948 s-a exprimat că în URSS locuiesc câte 5-6 familii într-o casă mică și că acolo numai evreii conduc;

- la 11.08.1948 s-a exprimat că dacă ar veni jandarmii sau Siguranța să-l aresteze va ști ce să facă și să se apere singur deoarece are armă;

- la 8.08.1949 a refuzat să lucreze la reparatul uneltelor agricole și că să le ducă în Rusia să le facă;

- la 28.02.1950 a lansat zvonul că americanii au încercuit Rusia și vor lansa bombe atomice și că trupele SS sunt instruite împotriva Rusiei și se va înrola și el;

- la 10.02.1950 a înjurat activității de partid și că le va da în cap și că va omorî comuniștii.

h) apare scris în creion o completare de 6 luni².

96. SUTA EUGEN

a) Cluj, 15.04.1913;

b) Bistrița;

c) Mic burghez;

d) Funcționar;

e) În trecut a făcut parte din partidul hortist, în prezent neîncadrat;

f) 1 an și 6 luni; 1 an (scris în creion);

g) – în 1945 este cercetat pentru faptul că și-a bătut joc de populația evreiască, luându-le obiectele și banii;

- la 15.08.1949 are atitudine ostilă regimului în anturajul acționarilor;

- la 4.02.1950 are atitudine dușmănoasă față de regim;

- la 28.01.1950 ascultă posturile Londra și Vocea Americii discutând cele auzite la prieteni;

- la 16.03.1950 aduce injurii partidului și activiștilor;

- la 4.04.1950 lansează zvonuri calomnioase la adresa URSS.

h) apare scris în creion o completare de 6 luni³.

¹ *Ibidem*, fila 37, poz. 94.

² *Ibidem*, poz. 95.

³ *Ibidem*, poz. 96.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

97. MINDAC LUDOVIC

a) Daneș, Târnavă-Mare, 18.03.1927;

b) Bistrița-Bârgăului;

c) Țărani săraci,

d) Muncitor necalificat;

e) În trecut și în prezent neîncadrat;

f) 1 an (scris în creion);

g) - la alegerile din 1948 s-a exprimat că alegerile nu sunt legale și că toți candidații sunt comuniști;

- la 23.11.1949 fiind chemat la încorporare a refuzat să facă armata,

- la 10.02.1950 îndemna populația să nu se supună legilor;

- la 20.03.1950 s-a manifestat și a instigat împotriva planului de stat și împotriva partidului;

- îngreunează foarte mult îndeplinirea planului de stat.

h) nu apare nici o completare¹.

98. MARCU VASILE

a) Câmpeni, Turda, 5.05.1906;

b) Chiraleș, Năsăud;

c) Țărani săraci;

d) Agricultor;

e) În trecut membru în mișcarea legionară, în prezent exclus din PMR;

f) 1 an (scris în creion);

g) – în primăvara 1950 s-a manifestat și opus colectivizării;

- la 10.03.1949 distruge moara luată în custodie pentru a nemulțumi populația;

- la 28.08.1949 a dus propagandă împotriva treieratului la batoze, arie;

- la 4.11.1949 a lansat zvonul că vor veni americanii;

- la 19.01.1950 a lansat din nou zvonul, același, datorită cărui fapt din 40 țărani înscriși în colectiv au mai rămas 22, restul s-au retras,

- la 28.01.1950 insultă partidul și-l înjură;

- la 27.01.1950 are manifestări ostile regimului și spune că proletariatul nu va ține cât e lumea.

h) - nu apare nici o completare².

99. LOGIN TRAIAN

a) Feldru, Năsăud, 2.03.1895;

b) Bistrița;

c) Mic burghez;

d) Magistrat comprimat;

e) În trecut PNT Maniu, în prezent exclus neîncadrat;

f) 1 an și 6 luni; 2 ani (scris în creion);

g) – la 10.04.1949 s-a manifestat împotriva regimului și partidului;

- la 26.12.1949 a lansat zvonul prin chiaburul Borson că în primăvară va începe războiul;

¹ *Ibidem*, poz. 97.

² *Ibidem*, poz. 98.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- la 31.01.1950 a avut ieșiri antisemite împotriva poporului evreiesc și că țara e vândută evreilor;

- la 29 martie 1950 a adus injurii regimului și partidului, defăimând puterea de stat.

h) apare o completare de 12 luni scrisă în creion¹.

100. ROSENFELD MIHAI

a) Bistrița, Năsăud, 24.06.1903;

b) Bistrița;

c) Mic burghez;

d) Comerciant particular;

e) În trecut membru în organizația sionistă „Ichud”. În prezent exclus din PMR;

f) 2 ani; 18 luni (scris în creion);

g) – la 1 mai 1947 are ieșiri împotriva regimului și susține pe criminalul de război

Haiman;

- la 1.02. 1950, cu mai mulți sioniști, discută probleme politice în mod ostil regimului și că alegerile din URSS sunt o porcărie și difuzează știrile de la posturile imperialiste;

- are dese ieșiri împotriva partidului și regimului și lansează zvonuri alarmiste.

h) apare o completare de 12 luni scrisă în creion².

101. BĂLAN TEODOR

a) Blăjenii de Sus, Năsăud, 7.03.1914;

b) Blăjenii de Sus;

c) Țărani chiaburi;

d) Funcționar, notar comunal;

e) În trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani; 1 an (scris în creion);

g) – la 15 mai 1948 s-a exprimat că ziua de 10 mai nu se mai ține deoarece jidanii și ungurii care conduc au pus la cale aceasta;

- la 5.10.1949 s-a manifestat împotriva regimului arătându-se dușmănos pe față. s-a exprimat că toți golani sunt aleși asesori populari,

- la 15.03.1950 nu s-a supus dispozițiilor în legătură cu planul de însămânțări, manifestându-se ostil;

- la 3.04.1950 a înjurat partidul și conducerea și toți activiștii și membrii.

h) - nu apare nici o completare³.

102. CATANA IOAN

a) Buduș, Năsăud, 19.08.1907;

b) Buduș;

c) Țărani săraci;

d) Agricultor chiabur, 59 ha., 150 oi;

e) Fost membru în PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani (scris în creion);

g) – la 4.04.1948 are ieșiri ostile regimului;

¹ *Ibidem*, filele 37-38, poz. 99.

² *Ibidem*, fila 38, poz. 100.

³ *Ibidem*, poz. 101.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- la 6.05.1948 semnalat că nu plătește la servitori;
- la 29.10.1949 are ieșiri împotriva regimului și URSS;
- la 4.04.1950 lansează zvonul că Ungaria este ocupată de americani;
- se manifestă și înjură partidul și regimul și se opune colectivizării.

h) apare o completare de 18 luni scrisă cu creion¹.

103. URSA EFTIMIE

a) Ardan, Năsăud, 20.05.1899;

b) Ardan;

c) Țărani chiaburi;

d) Agricultor chiabur,

e) Fost membru PNTȚ, în prezent neîncadrat;

f) 2 ani; 1 an (scris în creion);

g) – la 18.03.1950 însămânțează pentru a sabota planul de însămânțări, cu semințe netratate, cu toate că i s-a atras atenția și nu a făcut acest lucru;

- și-a stricat uneltele (plugurile) 2 bucăți pentru a nu putea ara, a fost condamnat la 10.000 lei amendă;

- se opune colectivizării și lansează zvonuri tendențioase pentru sabotarea muncii de colectivizare, însămânțare, etc.;

- este un dușman înfocat și nu poate fi lămurit.

h) nu apare nici o completare².

104. SĂLĂGEAN IOAN

a) Bistrița-Bârgăului, Năsăud, 5.07.1925;

b) Bistrița-Bârgăului;

c) Țărani săraci;

d) agricultor sărac;

e) Fost simpatizant PNTȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

f) 6 luni (scris în creion);

g) – în anul 1948 a dus propagandă ca să nu voterze oamenii cu soarele, că aceștia sunt fiii lui satan,

- la 30.10.1949 instiga muncitorii de la fabrica IPEIL să nu lucreze și să meargă la adunări religioase;

- la 7.04.1950 a instigat oamenii să nu se supună autorităților că aceasta este stăpânirea lui satan;

- se opune atât munci de colectivizare, cât și însămânțărilor, arături și îngreunează munca activiștilor de partid.

h) nu apare nici o completare³.

105. SZÖCS FRANCISC

a) Țigău, Năsăud, 15.12.1905;

b) Țigău;

c) Țărani chiaburi;

d) Agricultor chiabur;

¹ *Ibidem*, poz. 102.

² *Ibidem*, poz. 103.

³ *Ibidem*, poz. 104.

PROPUNERI DE TRIMITERE ÎN LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ A UNOR
LOCUITORI DIN FOSTUL JUDEȚ NĂSĂUD (ACTUAL BISTRIȚA-NĂSĂUD)

- e) În trecut și în prezent neîncadrat;
f) 2 ani; 1 an (scris în creion);
g) – la 29.07.1949 a instigat să nu se treiere la arii, se sustrage de la dispozițiunile autorităților locale și muncile voluntare;
- la 14.11.1949 a refuzat să iasă pentru îndeplinirea planului de însămânțări, a fost aresta de miliție; a indus în eroare autoritățile declarând mai puțin;
- s-a manifestat împotriva regimului și a colectivizării. Este un dușman înfocat al regimului.
- h) nu apare nici o completare¹.
106. GRECU ȘTEFAN
- a) Bistrița, Năsăud, 20.12.1903;
b) Bistrița;
c) Țărani mijlocași;
d) Funcționar;
e) membru al mișcării legionare, în prezent neîncadrat;
f) 2 ani, 18 luni (scris în creion);
g) – în anul 1945-1946 are ieșiri antisemite și bate de mai multe ori niște evrei;
- pe șantierul Salva-Vișeu se manifestă împotriva regimului înjurând partidul și conducerea,
- la 15 decembrie 1949 se manifestă ostil instigând sașii împotriva regimului;
- la 17.01.1950 înjură partidul și pe toți comuniștii și se exprimă că va începe războiul că el a ascultat Londra;
- la 23.03.1950 instigă muncitorii împotriva conducerii fabricii și evreilor;
- este foarte dușmănos.
- h) apare o completare de 12 luni scrisă în creion².
107. DIACONU NICOLAE
- a) Bolgrad, Ismail, 8.05.1923;
b) Bistrița;
c) Muncitor;
d) Electrician;
e) Fost simpatizant legionar, în prezent neîncadrat;
f) 2 ani (scris în creion);
g) – la 15.10.1949 a cântat cântece legionare și a înjurat pe tov. Gheorghe Gheorghiu Dej că este trădător și bandit și că îi va trage pielea de pe el dacă se va schimba regimul;
- la 11.11.1949 s-a exprimat să trăiască Mihai și să moară comuniștii, că atunci va fi bine;
- la 2.12.1949 a lansat zvonul că basarabienii să se păzească că vor fi duși sub stare de arest în Siberia pentru exterminare;
- la 6.02.1950 s-a manifestat împotriva URSS-ului și că nu avem nevoie de relații cu această țară deoarece rușii ne strâng de gât și că el este basarabean, dar nu se duce în Basarabia că acolo e crematoriu;

¹ *Ibidem*, poz. 105.

² *Ibidem*, fila 39, poz. 106.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- la 9.03.1950 a rupt de la UTM-iști insigna din piept făcându-l vândut comuniștilor, înjurând CC al PMR și că aceștia sunt bandiți.

h) nu apare nici o completare¹.

Această evidență scrisă este semnată de Lt. Major de Securitate Lote Andrei².

Așa cum reiese din numărul mare de internări ordonate într-un interval scurt de timp (exemplu: 2 mai – 25 iulie 1950) au fost internate 2.664 de persoane prin decizii colective, fără a mai socoti persoanele internate prin decizii individuale, au fost săvârșite o mulțime de ilegalități și abuzuri, fiind internate toate persoanele care, dintr-un motiv sau altul, apăreau ca indezirabile pentru puternicii zilei, fie ei mai mici sau mai mari³.

După cum se poate vedea din cele de mai sus, așa cum era definit în preambulul Ordinului 100, era vizat „dușmanul de clasă”. Intrau în atenția organelor represive cei care „lansau sau răspândeau zvonuri alarmiste tendențioase, dușmănoase, ascultau și difuzau propagandă deșănțată a posturilor de radio imperialiste, toți cei care aduceau injurii PMR, conducătorilor săi”, ca și URSS și lui Stalin. De asemenea erau pasibili de internarea în lagăr cei ce frecventau „bibliotecile, concertele și, în general, manifestările propagandistice ale legațiilor imperialiste” sau întrețineau legături cu funcționarii lor și familiile acestora, instigatorii la „manifestări rasiale și șovine” și la nesupunere și neexecutare „în contra măsurilor guvernului”. Astfel, denigrarea sau împotrivirea la colectivizare, colectări, planurile de însămânțări și comasări, prozelitismul religios, transmiterea de știri „tendențioase, alarmiste, dușmănoase prin corespondență internă și externă” atrăgea trimiterea în lagăr. Aceeași măsură privea și „elemente cu un trecut reacționar cunoscut sau foștii exploatare care ocupau încă în producție posturi de răspundere” care dovedeau „delăsare gravă, nejustificată prin incapacitatea lor profesională”⁴.

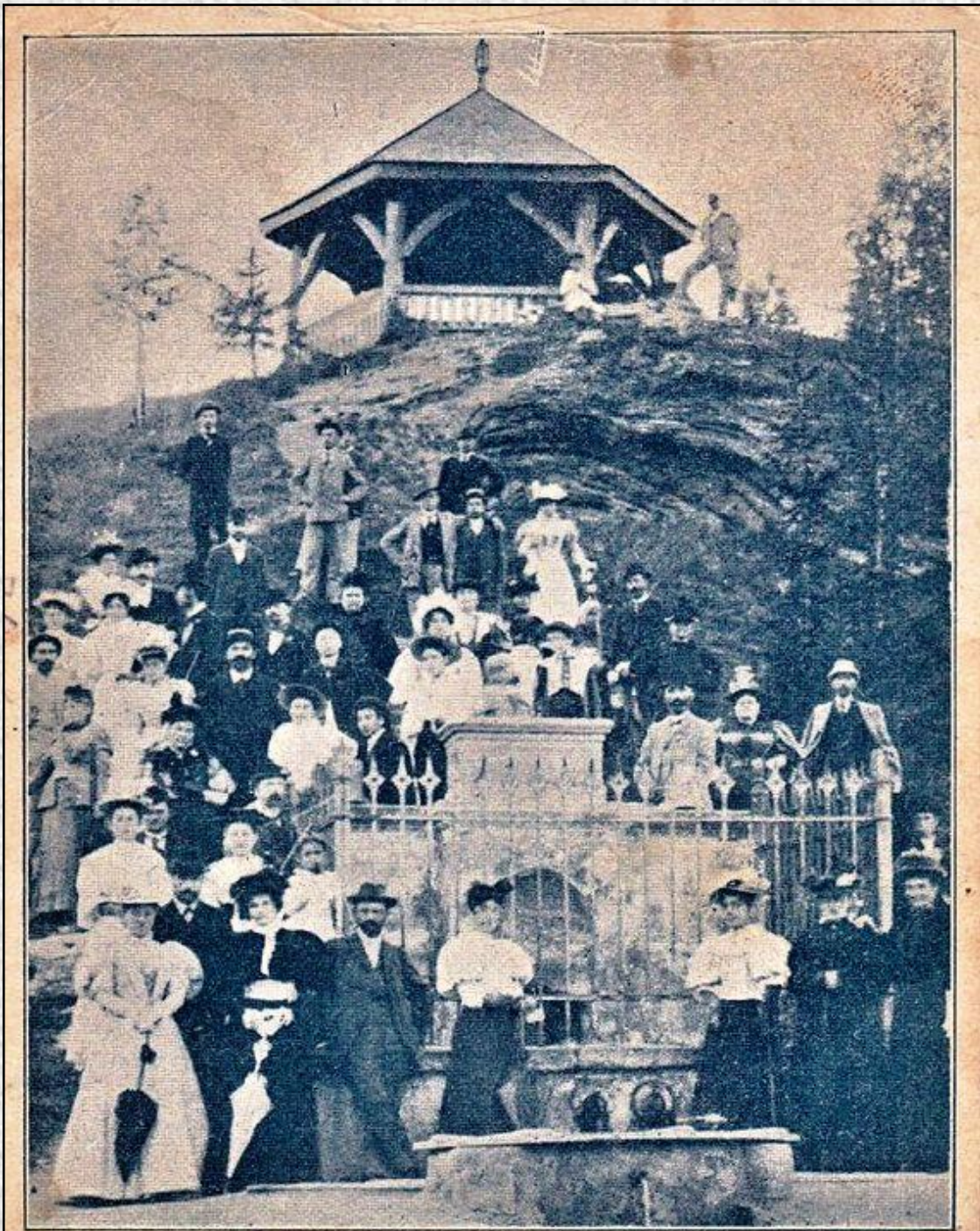
Conform Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, în timpul regimului comunist, în România au existat 44 de penitenciare principale și 72 de lagăre de muncă forțată destinate deținuților politici în care au pătimit peste 3 milioane de români dintre care 800.000 de oameni au murit. Ele se aflau sub coordonarea Direcției Generale a Penitenciarelor (cu toate modificările de titulatură pe care le-a cunoscut de-a lungul vremii). Alături de conducerea centrală a D.G.P., responsabili pentru deciziile referitoare la tratamentul aplicat în locurile de detenție politică erau: comandanții de penitenciare, lagăre și colonii de muncă și locuitorii lor, precum și ofițerii politici care asigurau reeducarea deținuților conform directivelor partidului comunist. Locurile de detenție din perioada comunistă ar putea fi clasificate în mai multe categorii, deși majoritatea deținuților a trecut prin cel puțin două dintre ele.

¹ *Ibidem*, poz. 107.

² *Ibidem*.

³ Florian Banu, *op. cit.*, p. 63.

⁴ *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România: Raport Final*, Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile (editori), Editura Humanitas, București, 2007, pp. 616-617.

Suvenir de la Sanjorsulu romanescu

1906
11.8
Salutari de la baile Sanjorsulu
supra Petrec bine de aici
pe la Mehadia. Salutari
de la Mehadia si lui Onica
Comandant al subteranei de munte

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229